

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**OKUL ÖNCESİ DÖNEME YÖNELİK ÇİZGİ FİMLERİN DEĞERLER
BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

SİBEL ÜNSAL
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Özlem GÖZÜN KAHRAMAN

KARABÜK
2019

TEZ ONAYI

Sibel ÜNSAL'ın hazırladığı “Okul Öncesi Döneme Yönelik Çizgi Filmlerin Değerler Bağlamında İncelenmesi” adlı bu çalışma 27/06/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Özlem GÖZÜN KAHRAMAN
Tez Danışmanı

Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK
Üye

Prof. Dr. Ayşe Güler KÜÇÜKTURAN
Üye

Bu tez Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından YÜKSEK LİSANS tezi olarak onaylanmıştır.

Doç. Dr. Kubilay TEKİN
Enstitü Müdürü V.

BEYAN

Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına göre hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içerisinde yer alan tüm bilgi ve belgeleri akademik kurallara uygun şekilde elde ettiğimi,
- Elde ettiğim tüm bilgi ve sonuçları etik kurallara uygun şekilde sunduğumu,
- Yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun şekilde atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum tüm eserleri kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan bilgi ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya farklı bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Haziran/2019

Sibel ÜNSAL

İmza

TEŞEKKÜR

Öncelikle tez konumun belirlenmesinden itibaren planlanmasında, yürütülmesinde ve sonuca ulaştırılmasında, akademik bilgileriyle beni destekleyen, tez yazımı süresince beni cesaretlendiren değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Özlem GÖZÜN KAHRAMAN'a teşekkür ederim.

Araştırmanın veri toplama kısmında yardımlarını esirgemeyen değerli arkadaşlarım Mine ŞAHİN, Talha ILGIN ve Feyza YALMAN'a teşekkür ediyorum. Tez süresince desteğini esirgemeyen ve İngilizce çevirisiyle tezime katkıda bulunan değerli arkadaşım Eren TUNCAY'a teşekkür ediyorum.

Her zaman yanımda olan tez dönemi boyunca desteklerini esirgemeyen, beni cesaretlendirerek tez dönemimin verimli geçmesini sağlayan kıymetli ailem ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkür ederim.

Sibel ÜNSAL

Karabük, Haziran 2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAYI	HATA! YER İŞARETİ TANIMLANMAMIŞ.
BEYAN	İİ
TEŞEKKÜR.....	İV
İÇİNDEKİLER	V
TABLOLAR DİZİNİ	vii
RESİMLER DİZİNİ	viii
EKLER DİZİNİ.....	İX
ÖZET	X
ABSTRACT	Xİ
1. GİRİŞ	1
1.1. Amaç ve Kapsam.....	1
2. GENEL BİLGİLER.....	7
2.1. Değerler	7
2.1.1. Değerlerin Oluşumu	9
2.1.2. Değerlerin Özellikleri ve İşlevleri	11
2.1.3. Değer Teorileri ve Sınıflandırılması	13
2.1.4. Değer Öğretiminde Kullanılan Yaklaşımlar.....	16
2.1.5. Değerlerin Gelişimini Etkileyen Faktörler	19
2.1.6. Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Değerlerin Gelişimi	21
2.2. Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyon.....	23
2.2.1. Televizyonun Gelişimi.....	25
2.2.2. Çocukların Gelişim Dönemlerine Göre Televizyon	26
2.2.3. Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri	27

2.3. Çizgi Filmler	31
2.3.1. Çizgi Filmlerin Tarihsel Gelişimi.....	32
2.3.2. Çizgi Filmlerin Türkiye’deki Gelişimi	33
2.3.3. Çizgi Filmlerin Değerlerle İlişkisi.....	35
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	37
3.1. Araştırmanın Tipi	37
3.2. Araştırmanın Yeri ve Tarihi	37
3.4. Veri Toplama Araçları.....	40
3.5. Verilerin Toplanması	40
3.6. Verilerin Analizi	41
3.7. Araştırmanın Sınırlılıkları	43
4. BULGULAR	44
5. TARTIŞMA	62
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	68
6.1. Sonuçlar	68
6.2. Öneriler	69
EKLER.....	81
ÖZGEÇMİŞ.....	85

TABLULAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının En Çok İzlediği Çizgi Filmler.....	38
Tablo 2. Çizgi Filmlerden Rastgele Seçilerek İzlenen Bölümler ve Ortalama Süreleri	39
Tablo 3. En Çok İzlenen Çizgi Filmlerde Verilen Değerlere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı	44
Tablo 4. “Rafadan Tayfa” Çizgi Filminde Yer Alan Değerlere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı	46
Tablo 5. “Niloya” Çizgi Filminde Yer Alan Değerlere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	50
Tablo 6. “Harika Kanatlar” Çizgi Filminde Yer Alan Değerlere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı	53
Tablo 7. “Pepee” Çizgi Filminde Yer Alan Değerlere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	56
Tablo 8. “Maşa İle Koca Ayı” Çizgi Filminde Yer Alan Değerlere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı	59

RESİMLER DİZİNİ

Sayfa

Resim 1. “Kadın İşi” Bölümü Yardımseverlik Değeri Davranışsal İfade Boyutuna İlişkin Sahne	49
Resim 2. “Damlaya Damlaya Göl Olur” Bölümü Sevgi Değeri Davranışsal İfade Boyutuna İlişkin Sahneler	52
Resim 3. “Benim Annem Güzel Annem” Bölümü Sevgi Değeri Davranışsal İfade Boyutuna İlişkin Sahneler	58
Resim 4. “Reçel Günü” Bölümü Yardımseverlik Değeri Davranışsal İfade Boyutuna İlişkin Sahneler	60
Resim 5. “Dikkat Et” Bölümü Yardımseverlik Değeri Davranışsal İfade Boyutuna İlişkin Sahneler	61

EKLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
EK 1. En Çok İzlenen Çizgi Filmleri Belirlemeye Yönelik Anket Formu	81
EK 2. Okul Öncesi Dönem Değerlerine İlişkin Kontrol Listesi	82

ÖZET

Okul Öncesi Döneme Yönelik Çizgi Filmlerin Değerler Bağlamında İncelenmesi

Bu araştırmanın amacı, 3-6 yaş okul öncesi döneme yönelik çizgi filmlerde verilen değerlerin sözel ve davranışsal ifade boyutunda incelenmesidir. Araştırmacı 600 anneye internet üzerinden anket uygulayarak çocuklarının en çok izledikleri çizgi filmleri belirlemiştir. Anket formu sonuçları listelenerek en çok izlenen 5 çizgi film belirlenmiştir. Bunlar “Rafadan Tayfa, Niloya, Harika Kanatlar, Pepee ve Maşa ile Koca Ayı” çizgi filmleridir. 5 çizgi filmin beşer bölümü izlenerek verilerin toplanmasında doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Belirlenen çizgi filmlerdeki değerleri belirlemek için araştırmacı tarafından hazırlanan okul öncesi dönem değerlerinin tanım ve sözel/davranışsal ifadelerinin bulunduğu “Okul Öncesi Dönem Değerlerine İlişkin Kontrol Listesi” kullanılmıştır. Araştırmanın analizinde içerik analizi metodu kullanılmıştır. Sonuç olarak çizgi filmlerde en çok saygı/nezaket değerine yer verildiği bunu sırasıyla sevgi, yardımlaşma, sorumluluk, dürüstlük/doğruluk, işbirliği ve hoşgörü değerlerinin takip ettiği bulunmuştur. Çizgi filmlerde değerlere, sözel ifade boyutunda daha çok yer verildiği fakat davranışsal ifade boyutunda daha az yer verildiği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Okul Öncesi, Çizgi Film, Değerler

ABSTRACT

Investigation of Cartoonsfor Preschool Period in theContext of Values

The study's aim is to examine the cartoons of 3-6 years old preschool period in terms of values and determine which cartoons are seen in verbal and behavioral expression format. The researcher surveyed 600 mothers via internet and identified the cartoons their children watch the most. The five most popular cartoons were determined with list of survey. These cartoons are 'Rafadan Tayfa, Niloya, Harika Kanatlar, Pepee and Maşa ile Koca Ayı'. The document analysis method was used to gather the data by watching five sections of 5 cartoons. "Checklist for Preschool Values "which contain defition and verbal/behavioral expression of value was used to determine values of established cartoons by researcher. Content analysis method was used in the analysis of the reseach. In conclusion, it was found that the most respectfulness / courtesy value was used in the cartoons, followed by the values of love, cooperation, responsibility, honesty / truth, cooperation and tolerance. It was seen that values were involved more in verbal expression dimension in cartoons however less in behavioral expression dimension.

Keywords: Pre-school, Cartoon, Values.

1. GİRİŞ

1.1. Amaç ve Kapsam

Günümüzün en yaygın, en kullanışlı iletişim aracı olan televizyon artık hemen hemen her yerde sayısı çoğalarak bulunmaya devam etmektedir. Gerek ucuz olması gerek de iletişim için en cazip araç haline gelmesi onun günümüzdeki kullanışlılığını da arttırmaktadır. Sunduğu görsel ve işitsel uyarılar sayesinde tüm insanlar için evrensel haline gelen televizyon en çok da çocukları etkilemektedir.

Televizyon, okul öncesi dönemde oldukça çok izlenen teknolojik aletlerden biridir. Kitle iletişim araçları insanların dünyaya dair görüşlerini, tutum ve davranışlarını etkilemekte ve geri bildirimler ile yeni tutumlar ve davranışlar, yeni rol modelleri oluşturmaktadır. Çocuklar televizyondan temel olarak model alma yoluyla etkilenmektedir (Dağ vd., 2005).

Çocukların gün içinde en çok yaptığı etkinliklerin başında televizyon izlemek gelmektedir. Gündoğdu ve arkadaşları (2016), 2-6 yaş arasındaki çocukların gün içinde bir saatten fazla televizyon ve diğer teknolojik aletlerle zaman geçirdiklerini bulmuşlardır. Cesur ve Paker (2007), tarafından yapılan çalışmaya göre; 452 tane ilköğretim çocuğuna televizyonda en çok neyi seyretmekten hoşlandıklarına ilişkin tercihleri sorulduğunda çocukların %90,7 oranında tercihlerinin çizgi filmler olduğu bulunmuştur. Aral, Ceylan ve Bıçakçı, (2011) yapmış oldukları çalışmada da, kız çocuklarının %30,6'sının, erkek çocukların %31,7'sinin çizgi film izlediklerini belirlemişlerdir. Aral ve Aktaş (1997) yaptıkları bir çalışmada erkek çocuklarının kız çocuklarına göre, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarının alt sosyoekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarına oranla daha fazla televizyon izlediklerini bulmuşlardır. Bu kadar yaygın izlenen çizgi filmler onların gelişimlerinde de önemli bir etkiye sahip olabilir.

Hayal ile gerçeği ayırt etmede problem yaşayan okul öncesi dönem çocuklarının benlik oluşumu, kişilik gelişimi, kültürlenme gibi bireysel gelişim süreçlerinde televizyondaki çizgi filmler önemli bir yer tutmaktadırlar. Günde dört saat kadar televizyon karşısında kalan çocukların çizgi filmlerdeki davranış kalıplarını, düşünce tarzlarını, kendisine model olabilecek kahramanların genel özelliklerini benimsemesi kaçınılmazdır (Oruç, Özyürek ve Tecim, 2011).

Televizyondan etkilenme dereceleri çocukların yaşlarına, gelişimlerine, ailesel ve çevresel faktörlerine, izledikleri programların içeriklerine bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Günümüzde çocuklar çoğu zaman eğitici-öğretici yayınlardan çok, ailelerinin tercih ettikleri programları izlemektedirler. Bazı televizyon programları çocuğun gelişimine olumlu etkilerde bulunurken bazıları ise çocuklarda olumsuz etkilere yol açabilmektedir. Burada önemli olan televizyonun ne kadar doğru ve bilinçli bir biçimde kullanıldığıdır (Büyükbaykal, 2007).

Televizyonun çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri, genelde çocukların davranışlarında ve oyunlarında görülmektedir. Şiddet içerikli çizgi film izleyen çocuklar, birbirlerine şiddet uygulayabilmekte, saldırgan davranabilmekte, çocuklar tahrip edici ve yıkıcı davranışlarda bulunabilmekte, oyunun kurallarına uymamakta, televizyonda gördükleri şiddeti taklit etmekte, oyunda daha sabırsız davranabilmekte ve erken ayrılabilirler (Karatay ve Tokur Kesgin, 2006).

Çocuklar televizyon yoluyla olumlu davranışlar, bilgiler de kazanırlar. Yeni insanlar, yeni hayat tarzları, kendi ailesinden farklı aileler hakkında bilgi edinerek çocuğa kendi dar çevresi içinde bizzat karşılaşp yaşayamayacağı, birçok toplumsal olaydan ve içselleştirecekleri örnek durumlardan bölümler gözleme olanağına sahip olurlar (Erdoğan, 2010).

Gelişimsel özelliklerinden dolayı değişen toplumsal süreçlerdeki değişikliklerden daha fazla etkilenmekte olan çocuklar, televizyon yoluyla farklı değer yargılarını kolayca benimseyebilmektedirler. Son yıllarda artan çocuk kanalları nedeniyle hem çizgi filmlerin sayısında hem de eğitsel içerikli programların sayısında artış olmuştur. Bu programların içeriği hakkında yapılan incelemeler

doğrultusunda kazanılması beklenen değerlerin çocuklara verilip verilmediğinin, veriliyorsa da bu değerlerin ne sıklıkta ve ne şekilde verildiğinin ortaya konması gerekmektedir (Akıncı, 2013).

Okul öncesi dönem, değerlere ilişkin bilgilerin temellerin atıldığı ilk dönemdir. Okul öncesinde kazanılan değerlere ilişkin bilgiler tüm hayat boyunca devam eder. Fakat ilk bilgiler erken dönemlerde kazanılır. Bu süreden sonra değerlere ilişkin değişimler elbette mümkündür, fakat temel değerler oluşmuştur. Çocuklar değerleri, önce aileyi sonra da okul öncesi eğitimcilerini gözlem ve model alma yöntemleriyle edinebilmektedirler. Bu yüzden ailelerin ve eğitimcilerin değerleri benimsemiş, çocuklara aktarabilen bireyler olması gerekmektedir (Uyanık Balat ve Balaban Dağal, 2011). Annesinden ilk kez ayrılan çocuğun karşısına bu dönemde çıkan en önemli kişi öğretmendir. Çocuk için öğretmen; öğreten, eğiten, seven, sayan, dostluk gösteren ve kişilik gelişimin temellerini atan insandır. Çocuk, değerleri öğretmenle sevecek ve onunla bütünleştirecektir. Saygıyı, sevgiyi, paylaşmayı, yardımlaşmayı, dostluğu öğretmeninden görecektir ve ilerleyen dönemlerde yaşamında uygulamaya geçirmeye başlayacaktır (Erkuş ve Yazar, 2012). Bunun için okulda, başta öğretmenler olmak üzere tüm personele de görevler düşmektedir. Bununla birlikte televizyon yayınları, medya kuruluşları, kitaplar gibi çocuğun farklı bilgileri öğrenmesini sağlayan yayınlar da değer kazanımında etkilidir. Televizyon, internet gibi medya kanallarının kullanımının artması, çocuklara küçük yaşlarda okuma alışkanlığını kazandırma amacıyla kitap okuma sayısının artmasıyla çocukların vakit geçirdiği bu alanlarla değerlerin benimsetilmesi daha kolay hale gelmiştir. Bu yayın organlarının kullanımının çocukların yararına olacak şekilde kontrol edilmesi ve içeriğinin ona göre düzenlenmesi, toplumumuzun varlığını sürdürmesini sağlayan değerlerin devamlılığını sağlayacaktır.

Okul öncesi dönem çocuğunun yaşamdan beklentileri vardır. Çocuklar, gelişimsel özelliklerden dolayı bu beklentileri yaparak-yaşayarak öğrenerek kişiliğinin bir parçası haline getirmektedirler. Bu yüzden çocuğa değerleri öğretirken o değerleri uygulayabileceği ortamlar oluşturulup olumlu rol modeller sunulmalıdır (Akıncı, 2013). Değerler, doğruyu yanlıştan ayırmaya yarayan temel inançlardır.

Doğuştan kazanılmayıp gözlem ve etkileşim sonucunda yaşayarak öğrenilirler (Bostrom, 1999).

Okul öncesi dönemde televizyon ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında; Meller (1996), Gentile and Walsh (2002), Ayrancı, Köşgeroğlu ve Günay (2004), Büyükbaykal (2007), Akçay ve Özcebe (2012), Özakar ve Koçak (2012) çocukların televizyonda şiddetle karşılaşmış buna maruz kaldıklarını ve saldırganlık davranışlarının arttığını bulmuşlardır. Erdoğan ve Baran (2008), ailelerin televizyonu iyi ya da kötü bilgilendirici bir araç olarak gördüklerini vurgularken Kılınç (2013), televizyonu değerler açısından incelediği çalışmasında sorumluluk ve yardımseverlik duygularını artırdığını bulmuştur. Yorulmaz (2013a), Caillou çizgi filmi için yapmış olduğu çalışmasında filmde değerleri geliştirmeye yönelik sözel ve görsel iletilerin olduğunu belirtmiştir. Yağlı (2013) çizgi filmleri, çocukların evrensel ve milli değerleri eğlenerek öğrenmelerine katkı sağlayan ve iyilik, yardımseverlik gibi bazı olumlu davranışları taklit ederek öğrenmelerini sağlayan bir araç olarak görmüştür. Yaman ve arkadaşlarının (2015) Dede Korkut çizgi filmi ile ilgili yapmış oldukları çalışmada dostluk, doğruluk, saygı, ahlak kuralları, dinî değerleri geliştirici iletiler, yardımseverlik, özgüven, sabır, empati, toplumsal kurallar, liderlik ve sorumluluk gibi değerlerin önemliliği vurgulanırken her bölümde çocukların değer gelişimine olumlu yansıtacak etkilerden bahsedilmiştir.

Okul öncesi dönem, toplum tarafından kabul görülen ya da toplum tarafından onaylanmayan davranışların çocuk tarafından öğrenilmeye başlandığı kritik bir dönemdir. Çocuk bu davranışları içselleştirerek kendine özgü değer yargıları oluşturmaktadır. Bu da kişilik gelişimi ve değerlerin çocukta yerleşmesi açısından avantajdır. Çocuklar, çok küçük yaşlardan itibaren televizyonla tanışmaktadırlar. Hem televizyon hem de internetteki çizgi film videoları çocuklar ve aileler için kolay ulaşılabilir bir boş zaman etkinliği olmuştur. Fazlasıyla vakit geçirilen bu medya kaynaklarının çocuklar üzerinde eğitici ve öğretici etkileriyle birlikte kişilik ve değer gelişiminin kazanılmasında da etkileri mevcuttur. Doğru kullanıldığı takdirde küçük yaşlarda kazanılmaya başlayan değerler, bu medya araçları yoluyla çocuklara aktarılacaktır. Değerlerin çizgi filmlerde nasıl verildiğinin anlaşılması açısından ve ülkemizde değerler konusundaki çalışmaların sınırlılığından dolayı çocukların en çok

izledikleri çizgi filmleri değerlendirmek önemlidir. Çocukların, televizyon programlarında şiddetle karşılaştıkları (Ayrancı, Köşgeroğlu ve Günay, 2004), ailelerin televizyonu iyi ya da kötü eğitici bir araç olarak gördükleri (Erdoğan ve Baran 2008), televizyonun çocuklarda sorumluluk, yardımseverlik gibi duyguları artırdığı (Kılınç 2013), “Niloya” çizgi filminin okul öncesi dönem çocuklarının değer öğretimi ve kişilik gelişiminde etkili olduğu (Karakuş 2015), çoğunun yerli yapım çizgi filmler olduğu çalışmada en çok yardımlaşma/dayanışma değerlerine yer verildiği (Kadan ve Aral 2017), “Rafadan Tayfa” çizgi filminde mahalle kültürünün yardımlaşma değeri üzerinde şekillendirildiği (Tozduman Yaralı ve Avcı 2017), “Keloğlan” çizgi filminin incelenen bölümlerinde değerlerin daha çok sözel ifade boyutunda verildiği, davranışsal ifade boyutunda daha az yer verildiği (Özyürek ve arkadaşları, 2018) araştırmalarla ortaya konmuştur.

Çizgi film ve değerler konusunda yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Yapılan çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının en çok izlediği çizgi filmler ele alınmıştır. Bu açıdan çalışmanın özgün olduğu düşünülmektedir. Elde edilen sonuçların alan uzmanı, aileler ve araştırmacılara, konuyla ilgili önemli katkılar sunarak rehberlik edeceği öngörülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 3-6 yaş okul öncesi döneme yönelik çizgi filmlerde verilen değerlerin sözel ve davranışsal ifade boyutunda incelenmesidir.

Araştırmanın Problemi

Bu çalışmanın temel problemi, okul öncesi dönem çocuklarının en çok izlediği çizgi filmlerde hangi değerlere ne kadar sıklıkta yer verildiğinin belirlenmesidir.

Araştırmanın Alt Problemleri

1. Okul öncesi dönem çocuklarının en çok izledikleri çizgi filmlerde verilen değerlerin sıklığı nedir?
2. Okul öncesi dönem çocuklarının en çok izledikleri çizgi filmlerde yer verilen değerlerin sözel ifade boyutundaki sıklığı nedir?
3. Okul öncesi dönem çocuklarının en çok izledikleri çizgi filmlerde yer verilen değerlerin davranışsal ifade boyutundaki sıklığı nedir?

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde değerler, televizyon, çizgi filmler ve bunların çocuklar üzerindeki etkileri konuları ele alınmıştır.

2.1. Değerler

Değer kavramı soyut bir kavram olduğundan net bir tanım yapmak zordur. Ancak değer için yapılan farklı alanlarda birden çok tanım bulunmaktadır. Değerler; felsefe, sosyoloji, psikoloji ve antropoloji olmak üzere diğer sosyal bilimler alanlarında sıkça tartışılan konulardandır. Bu bölümde değer ile ilgili yapılan tanımlar ve çalışmalar üzerinde durulacaktır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük (2018) 'e göre değer; Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet anlamına gelmesinin yanı sıra üstün nitelik, meziyet, kıymet, yararlı nitelikleri olan kimse anlamları da bulunmaktadır.

Felsefe açısından değer ise, kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey olarak ele alınmıştır.

Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü olarak tanımlanmıştır.

İlk defa Znaniecki tarafından bilime kazandırılan değer kavramı; genelde inanılan, arzu edilen ve davranışlar için bir ölçüt olarak kullanılan olgular olarak tanımlanmaktadır (Çolak, Taflan, Yaman, 2009). Latince'de "değerli olmak" ya da "güç/kudret sahibi olmak" anlamlarına gelen "valere" kökünden türetilmiştir (Acat ve Aslan, 2012; Aydın, 2011; Şen, 2008). Değer, özel bir davranışa, zıt bir duruma karşılık bireysel ve toplumsal tercihlerin durumunu gösteren inanç ya da nesnelere, fikirlerin, eylemlerin bir grup içerisinde taşıdığı önemi belirten nitelik ve nicelik olarak tanımlanmaktadır. Değerler; birlikteliği, düzeni, yüksek ahlakı öne çıkaran,

kargaşaya yol açabilecek durumlarda sosyal refleks oluşturabilecek kabullerdir (Akyol ve Kılınç, 2009). Aydın'a göre (2003) değer; sosyal olayların önemini değerlendirme, özel eylemleri ve amaçları yargılamayı sağlayan ve bir grup içerisindeki insanların aralarındaki duygusal bağla oluşmuş soyut, genelleştirilmiş davranış ilkeleridir.

Rokeach (1973) değeri; davranış ve yaşama amaçlarının, kişisel ve toplumsal olarak karşıtlarına yeğlemesine dair daimi inanç olarak tanımlarken değer sistemini, yaşamanın amacı veya davranışlarla ilgili inançların süreklilik gösteren olgu olarak tanımlamaktadır. Değerler tamamen durağan değildir, tüm yaşam boyunca değişebilir kişisel ve sosyal varlıkta süreklilik sağlama imkânı verir (Akt. Sağnak 2005).

Değer; arzu edilen, arzu edilebilen şey, olaylarla ilgili insan tutumu demektir. Değerler; ideal davranış biçimleri veya hayat amaçları hakkındaki inançlara, davranışlara yön gösteren ölçülerdir. (Aydın, 2010). Genel olarak değerler; bir kişinin çevresi hakkında ne kadar ilgisi olduğunu, neyin iyi neyin kötü olduğunu anlamayı sağlayan az ya da çok açık ve sistematik fikirlere dayanan yargılardır (Veugelers ve Vedder, 2003).

“İnsan davranışlarını inceleyen bilimlerin tümünde değer kavramı, merkezi konumda tanımlanmalı ve birleştirilmelidir”. Rokeach (1973) tarafından dile getirilen bu kelimeler, değer kavramının merkezi bir kavram oluşunu açıklamaktadır. Sosyologlar (Williams, 1968) ve antropologlar (Kluckhohn, 1951) değerleri, eylemleri haklı çıkarmak ve olayları değerlendirmek için kullandıkları ölçüt olarak görmektedirler (Akt.Schwartz, 1992). Durkheim (1897/1964) ve Weber (1905/1958) için ise değerler, toplumsal ve bireysel değişimi açıklamak için çok önemlidir. Değerler sadece sosyolojide değil psikoloji, antropoloji ve ilgili alanlarda da önemli bir rol oynamıştır. Değerler; kültürel grupları, toplumları ve bireyleri karakterize etmek, zaman içindeki değişimi izlemek ve davranışların temellerini açıklamak için kullanılmaktadır (Akt.Schwartz, 2012).

Değerler; yüzyıllar boyunca üzerinde çalışılan, fikirler üretilen, toplumların gündeminden düşmeyen bir olgudur. Toplum bu kadar ilgilendiren bir olgu olması sebebiyle filozoflar, araştırmacılar insanların sahip olması gereken değerleri araştırır; neyin iyi, neyin kötü olduğunu ya da doğru ve yanlış üzerinde düşünmezlerdi ki doğuştan bunlara sahip olunduğunu düşünürlerdi. Değişen toplumun etkisiyle insan davranışlarında ve değerlerinde fazlasıyla değişim görülmektedir (Özgökbel Bilis, 2011).

Ülkemizde 2010 yılında gerçekleştirilen 18. Milli Eğitim Şurası'nda değerler eğitimi konusu dile getirilmiş ve yönergesi oluşturulmuştur. Buna göre; öğrencilerin milli değerlerini tanıyan, değerler konusunda hassas olan, değerlere uygun kararlar alan, bunları davranışa dönüştüren, hayata geçirmelerini sağlayan, gelecek nesillere aktaran, sağlıklı bir karaktere sahip iyi insan olarak yetişmelerini sağlayıp toplumsal dayanışmayı artırarak değerleri korumak amaçlanmıştır (MEB, 2010). Türk Milli Eğitim sisteminin amacı; değerlerimizle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmek ve yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmektir. Bu amaçla değerler, öğretim programları içine yerleştirilmiştir. Öğretim programlarında yer alan "kök değerler" şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik (MEB, 2018).

Yapılan bütün değer tanımlarına bakıldığında değer kavramının çeşitli tanımlarının olduğu görülmektedir. Tanım çeşitliliğinin sebebinin farklı alanlarda çalışan filozofların değerler üzerine yapmış oldukları çalışmalar olduğu söylenebilir. Farklı alanlardaki çalışmaların ortak noktası değerlerin, toplumsal gelişimi artırma, insan yaşantısını sürdürülebilir kılma ve kültürleri gelecek nesillere aktarma açısından önemli bir yerde olmasıdır. Bu yüzden değer kavramının çok iyi bilinmesi ve insanlar üzerindeki etkisinin anlaşılması gerekmektedir.

2.1.1. Değerlerin Oluşumu

Bireylerin ve toplumun davranışlarını etkileyen değerler, bazı sosyal davranışları öğrenmeyle oluşmaktadır. Değerlerin öğrenilmesinde davranışçı kuram

yaklaşımlarından klasik ve edimsel koşullanmanın etkisi vardır. Örneğin; bir çocuk doktora gittiğinde doktorun ona iğne yapmasıyla acı duymasından kaynaklı, çocukların doktordan korkmaları ortaya çıkmış olabilir. Bir toplumda yaşanan bir olaydan sonra herkesin buna inanıp o toplumun bunu inanç olarak edinmesiyle yani çevrenin ve çevredeki insanların bunları taklit etmesiyle değerler öğrenilip oluşmaya başlamaktadır. Pekiştirilen davranışlar bireyler tarafından benimsenmeye başlar ve değerler ortaya çıkar (Ada, 2016).

Değerler oluşurken çocuk, öncelikle aile sonra da planlı olarak okul, çevre, öğretmen, kitle iletişim araçları, din, bulunulan coğrafya, ırk gibi yaşamdaki her noktanın etkisiyle gelişimini sürdürür. Aile, değerler eğitiminin alındığı ilk yerdir. Değerlerin oluşumu kişilik gelişiminin ve sosyalleşmenin temelini atıldığı aile ile etkileşimdeki kritik dönemlere denk gelir (Gürhan 2017; Ömeroğlu ve Sapasağlam, 2016).

Çocuk yetiştirme asırlar boyunca konuşulan günümüzde de hala konuşulmaya devam edilen konulardan biridir. Çocukların bulunduğu davranışlar için ahlak kuralları oluşturulmaya çalışılmıştır. Çocukların eğitimine bu denli önem verilmesinin nedeni, yetişkin bir insanın yaptığı her şeyin iyi veya kötü oluşunun köklerinin çocuklukta yaşadıklarının olmasıdır. Bu yüzden değerlerin varlığı söz konusu olmuştur (Kasapoğlu, 2013).

Anne karnında iken sevildiğini hisseden bebeklerde, anne-babanın ona karşı tüm yönelimlerini (olumlu-olumsuz) algılamakta ve çeşitli tepkiler vermektedir. Bebeklik döneminde ise önce anne-babadan sonra çevresindekilerden aldığı tepkilerle kendini değerli bir varlık olduğuna inandığı zaman hayattan aldığı zevkte, mutluluğunda, kişiliğinde bir artış olacaktır. Bu nedenle değer yargılarının oluşumu ve temelini atılması için aile ortamının kaliteli olması, aile bağlarının güçlü olması gerekmektedir (Bostan, 2014). Çocuklarda kişiliğin temellerinin atılması ve değer ediniminin erken çocukluk döneminde başlaması, değerlerin bu dönemde çocuğa kazandırılmasını gerektirmektedir. Çocukların doğruyu yanlış, iyiyi kötüyü ayırması bu dönemde zor olacağı için hem de çocukların kendine olan güvenlerinin tamamlanması, kararlarını verebilmesi, toplum tarafından benimsenmeleri ve mutlu

olmaları için değerlerin kazanımı çocuklukta sağlanmalıdır (Deniz ve Neslitürk, 2014).

2.1.2. Değerlerin Özellikleri ve İşlevleri

Değer kavramının tanımında olduğu gibi özelliklerinde de değişik görüşler üzerinde durulmuş olsa da ortak nokta yine bireye ve topluma çıkmaktadır. Değerler, insanların hayatına yön vererek onlara yaşamlarında neler yapabilecekleri ile ilgili deneyimler kazandırmaktadır.

Değerler, durağan değil dinamik yapıya sahip olgulardır. Yıllardır süregelen değişim bir çok şeyin değişmesine sebep olmuştur. Buna değerler ve değer yargıları da dahil olmuştur (Vurgun ve Öztop, 2011). Sürekli değişen bu sistemde insanlar buna ayak uyduramadığı zaman insanların birbirini anlayamadığı kuşak çatışmasına neden olan problemler ortaya çıkabilmektedir. Örneğin; bir anne ile kızı arasında değişen teknolojiden kaynaklı birbirlerini anlayamamaya yönelik sorunlar çıkabilir (Özgür, 2013).

Kasapoğlu (2013)'nin yaptığı sıralamaya göre; Değerler, kişinin tek başına ne yapabileceğinde etkilidir. Davranışların kontrolünü sağlar. Günlük yaşamda karşılaşılan kararsızlık durumlarında karar vermeyi kolaylaştırır. Doğru ile yanlışın ayrılmasını ayırt edebilmeyi sağlar. Zamanla değişme olasılığı vardır. Duygularla hareket etmeyi sağlayarak insan düşüncesini esas alır. Bir çok alanla bağlantılı olan değerler; insan kişiliğinin fiziksel, sosyolojik, ekonomik gibi boyutlarını da içermektedir.

Schwartz ve Bilsky, bazı kuramcılarının üzerinde araştırma yaptıkları değerleri şu şekilde açıklamışlardır:

- Değerler, konsept veya inançlardır. Zamanla duygularla da etkileşime girerler.
- Değerler, amaca ulaşmayı isteyen bireyin davranış biçimleriyle ilişkilidir.
- Değerler, özel durumları aşarlar. Örneğin; itaatkârlık değeri tüm çevreyle olan ilişkilerin üzerindedir.

- Davranışları, olayları seçmede ve incelemede rehberlik etme işlevi görürler.
- Taşıdıkları önem sırasına göre sıralanırlar (Akt. Schwartz 1992; Kuşdil ve Kağıtçıbaşı 2000).

Değerlerin insan davranışlarını etkileme, toplumsal ilişkileri düzenleme ve toplum kalkınmasını sağlama gibi birçok işlevi vardır. (Akbaş, 2007). Değerlerin işlevi, bütün beşeri olayların gerçekleşmesini sağlamak şeklinde de ifade edilebilir. Ekonomik, siyasi, estetik, toplumsal, ailesel, tüm insani olaylar bir değere dayanmaktadır. Değerler, sonucu değerlendirmeye yarayan bir ölçek işlevini görür ve yapılan işin başında, sürecin içinde ve sonunda yer alarak insanların bilinç dünyasına ve vicdanına etki eder. Buna göre değerlerin görevleri şu şekilde sıralanabilir.

- Değerlendirmede bir araç olarak görülürler.
- Bireylerin dikkatini faydalı görülen, istedik kültürel nesnelere odaklaştırırlar.
- Doğru olanı düşünmeye, toplumsal rollerin sevilmesine ve gerçekleştirilmesine rehberlik ederler.
- Toplumsal açıdan kontrol ve baskı araçları görevini yerine getirirler.
- Dayanımda önemli paya sahiptirler (Aydın, 2011).

Sonuç olarak değerler, toplumun devamlılığını sağlar. Devamlılığı sağlamak için bu değerlerin korunması, içeriklerinin zenginleştirilerek hayata aktarılması ve benimsenmesiyle birlikte gelecek nesiller için büyük bir güç oluşturmaktadır. Bu güç, bireyin değerleri ne kadar içselleştirdiğiyle ve hayatına adapte ettiğiyle ilgilidir (Tekşan, 2012). Değerler toplumun devamlılığını sağladığı kadar kişiliğin oluşmasını da sağlar. İnsanda var olan değerler kaybolduğunda, yerine yeni değerler getirilemediğinde, o kişiler için hayat itibarını yitirecektir. Aynı zamanda kişiliğin zedelenmesine sebep olarak güvensizlik yaratacaktır (Akıncı, 2005).

2.1.3. Değer Teorileri ve Sınıflandırılması

Değerin tanımı ile ilgili değişik araştırmacılar tarafından birden çok tanım olduğu gibi değer sınıflamaları için de aynı durum geçerlidir. Değerler sınıflandırılırken farklı görüşlerin ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur. Zamanın, mekanın ve kültürün etkisiyle değişen toplum değerlerin değişmesinde de rol oynamıştır (İlgin, 2018). Bireysel, toplumsal, ekonomik, dini, siyasi, estetik vb. alanlarda sınıflandırılan değerlerin alanda en çok kabul görmüş olanlarına bu bölümde yer verilmiştir. Alanda değerlerle ilgili farklı türlerde değerler sınıflandırmaları mevcuttur. En çok kabul görenlerden Nelson, Schwartz, Rokeach, Spranger sınıflandırmalarına aşağıda yer verilmiştir.

Nelson değerleri; bireysel değerler, grup değerleri ve sosyal değerler olmak üzere üç gruba ayırmıştır. Bu değerler evrensel düzeydeki kültürlere hitap eden ilk sınıflandırma niteliğindedir ancak içeriğinin diğer sınıflandırmalara göre daha sınırlı olduğu görülmektedir (Kaliyeva, 2015).

Bireysel Değerler; kişinin kendisiyle ilgili kararlarında ve tercihlerinde etkili olan değerlerdir.

Grup değerler; herhangi bir grubun sahip olduğu değerlerdir. Bu grup aile, okul, dini, siyasi grupları olabilir.

Sosyal değerler; Bireyin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan adalet, saygı, iş birliği, hoşgörü gibi değerlerdir (Akıncı, 2013; Kaliyeva, 2015).

Spranger, değerleri altı gruba ayırmıştır. Bunlar: bilimsel (teorik), estetik, ekonomik, siyasi, sosyal ve dini değer gruplarıdır. Bu sınıflama grubu, daha sonra Allport ve arkadaşları tarafından ölçeğe çevrilmiştir (Akt. Akbaş, 2004).

Bilimsel (Teorik) değerler; gerçek bilgiye, akıl yürütmeye, eleştirel düşünceye önem verilen bu değere sahip bireyler eleştirci, akılcı ve entelektüeldir.

Estetik değerler; faydalı olana önem verilen bu değerde, ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiği vurgulanır.

Ekonomik değerler; simetri, uyum ve forma önem verilen bu değerde bireyler sanatı toplumun olmazsa olmazı olarak görürler.

Siyasi değerler; her şeyin üzerinde olan şöhret, güç ve etkinin olduğunu vurgulayan değerin esas ilgisi kuvvetle ilgilidir.

Sosyal değerler; başkalarını sevme, bencil olmama, yardımlaşma gibi iyi niyetler esas alan bu değerde sevgi temel güçtür.

Dini değerler; din uğruna dünyevi şeylerden vazgeçilen bu değerde birey evreni bir bütün olarak kavrayarak kendisini ona bağlar (Akt. Akbaş, 2004; Akıncı, 2013).

Rokeach'ın değer envanteri 1968'de ABD'de 21 yaşın üzerindeki insanlara uygulanarak değerlerin cinsiyet, ekonomik durum, eğitim, yaş gibi faktörlere göre nasıl farklılaştığına bakılmıştır. Buna göre ortak kültürün değerleri belirleme açısından önemli olduğu görülmüştür (Akt. Aydın, 2003).

Rokeach (1973) değerleri iki gruba ayırmıştır. Rokeach yaptığı değer sınıflandırmasını asıl değerleri oluşturan arzu edilen amaç değerler (terminal values) ve amaç değerlere ulaşılmasını sağlayan davranış tarzlarını oluşturan araç değerler (instrumental values) şeklinde oluşturmuştur. Yapılan bu sınıflamada 18 adet amaç, 18 adet araç değer yer almaktadır (Akt. Bolat, 2016; Yazıcı, 2006).

Amaç değerler; aile güvenliği, barış içinde bir dünya, başarılı olma, bilgelik, dini olgunluk, eşitlik, gerçek dostluk, güzel bir dünya, gerçek sevgi, heyecanlı hayat, kendine saygı, iç huzur, mutluluk, özgürlük, rahat hayat, sosyal kabul, ulusal güvenlik ve zevktir.

Araç değerler; bağımsız olma, bağışlayıcılık, cesaret, dürüstlük, entelektüellik, geniş görüşlülük, hırslılık, itaatkarlık, öz kontrol, kibarlık, kendine hakim olma,

mantıklı olma, neşeli olma, sevecenlik, sorumluluk sahibi olma, temizlik, yardımseverlik ve yaratıcılıktır (Sapasağlam, 2015).

Schwartz, 1992 yılında değerlerin içerik ve yapısı hakkında aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 60 ülkede yapılan çalışma sonrasında değerleri; bireysel ve kültürel değerler olmak üzere iki farklı kategoride ele almıştır. Sınıflamada ele aldığı 56 değeri 10 temel tipe ayırmıştır (Schwartz, 1996). Bunlar aşağıda sunulmuştur:

Güç: Toplumsal statü, saygınlık kazanma ve insanlar üzerinde kontrol sahibi olmaktır.

Başarı: Toplumsal koşullara uygun olarak rekabet içinde başarıya ulaşmaktır.

Hazcılık: Temel ihtiyaçların ve zevklerin karşılanmasıdır.

Uyarılım: Hayata yeniliklerle birlikte heyecan katarak meydan okumadır.

Öz yönelim: Bağımsız düşünme ve davranış, tercih, yaratıcılık ve araştırmadır.

Evrenselcilik: Anlayışlı ve takdir edici olmak, hoşgörülü olarak insanlığa faydalı olmaktır.

İyilikseverlik: Sevdiklerinin iyiliğine odaklanmak, yakınlarının refahının korunması ve artırılmasıdır.

Geleneksellik: Saygı, teslimiyet ve din ya da kültürün insanlara dayattığı gelenek ve fikirlerin kabul edilmesidir.

Uyma: Başkalarının hayal kırıklığına ya da zarar görmesine neden olabilecek, sosyal beklentileri ya da normları ihlal etmesi muhtemel davranışları, eğilimleri ve güdülerini sınırlamaktır.

Güvenlik: Emniyet, uyum sağlamak; toplumun, bireyin ya da ilişkilerin dengesidir (Kaliyeva, 2015; Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000; Schwartz, 1992).

Çavdarıcı ise değerleri 4 gruba ayırmıştır ve bunları öz değerler, özel değerler, seçimlik değerler ve geçici değerler olarak sınıflamıştır (Çavdarıcı, 2002).

Öz değerler; bir toplumun özünü oluşturan bu çekirdek değerler değişime uğradığında toplumda da köklü bir değişiklik olur. Örneğin dile yabancı kelimeler girdiğinde bunların benimsenmesiyle özdeki kelimelerin yabancılaşması gibi.

Özel değerler; herhangi bir bölgeye, mesleğe ya da ilgilenilen konuya özel olan değerlerdir. Örneğin; doktorların kendilerinden beklenen isteği karşılama ve bulunduğu yere göre davranmaları gibi.

Seçimlik değerler; insanların istediği zamanı ya da yeri seçme özelliği olan değerlerdir. Toplum bu değerlere uyulmasını bekler ama kişi bunları uygulamak istemediğinde bir problemle karşılaşmaz. Şartların uygunluğu önemlidir.

Geçici değerler; bir toplumun ya da üyelerinin kullandığı belirli bir süre sonra o toplum tarafından kaldırılan değerlerdir. Örneğin kıyafetlerdeki sürekli değişim ya da teknoloji gibi.

2.1.4. Değer Öğretiminde Kullanılan Yaklaşımlar

Değerler konusunda yapılan çalışmaların artmasıyla değerlerin öğretiminde kullanılacak pek çok uygulama ortaya çıkmıştır. Değerler eğitimi konusunda yapılan uygulamaların amacı insanlarda değerler konusunda farkındalık oluşturmaktır (Balcı 2008). Bu yaklaşımlardan bazıları değerlerin doğrudan kazandırılmasını amaçlarken bazıları da bireyin düşünme, karar verme gibi bilişsel süreçlerin kazanımını amaçlamaktadır (Yuvacı, 2013). Bu bölümde alanyazında yer verilen değer yaklaşımlarına yer verilecektir.

Ziebert'e göre (2007) özellikle değişik bakış açıları sunan dört değer eğitimi modeli vardır. Bunlar; değer aktarma (değer telkini), değerlerin açıklığa kavuşturulması, değer geliştirme (ahlaki muhakeme), değer iletişimi (değer analizi) modelleridir. Değerler eğitiminde sık kullanılan başka bir sınıflandırma ise Superka, Ahrens ve Hedstrom tarafından yapılan sınıflandırmadır. Beş temel yaklaşım olduğunu ifade eden bu eğitimcilere göre bunlar; değer aşılama (telkin etme), ahlaki gelişim (ahlaki muhakeme), değer analizi, değer açıklama ve aktif öğrenmedir (Akt. Yiğittir, 2009).

Değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı (değer aktarma-telkin): İnsanlık tarihinde asırlardır insanlara bir şeyleri öğretmek ya da anlatmak için telkin yöntemi

kullanılmıştır. Bir insana bir şeyi ne kadar fazla söylerseniz ya da ne kadar çok gösterirseniz insanlar o davranışları daha çabuk öğrenmektedir. “Sen erkeksin bu şekilde yapamazsın!” ya da “Çocuklar büyüklerin işlerine karışmaz!” gibi ifadeler telkin yöntemine işaretler. Yetişkinler burada kendi seçtikleri değerlerinin doğru olduğunu düşünerek çocuklarının başka değer seçmesini engellemek istemektedir (Akbaş, 2004).

Öğretmenler tarafından da uygulanan bu yaklaşımda amaç; öğrencilere değerleri aşılamak, değerlerin öğrenciler tarafından içselleştirilmesini sağlamak ve öğrencideki değerleri değiştirmektir. Bunun için uygulamalarda öğrencilere değerleri kazandırabilecek hikayeler okutulması, törenlere katılma, olumlu-olumsuz pekiştirme, küçümseme, azarlama, model olma, oyunlarda rol alma gibi yöntemler kullanılmaktadır (Aktepe, 2010; Aktepe ve Tahiroğlu, 2016; İşcan Demirhan, 2007). Ancak öğretmenlerin okullarda sürekli değişime uğraması sebebiyle bu yaklaşım başarıya ulaşamamıştır (Akbaş, 2004). Bu yaklaşımı kullanan aileler, öğretmenler, akranlar, siyasiler, din adamları, basın yayın organları vb. kazandırmak istediği değerler için telkin etme, öğüt verme, vaat etme; günah, sevap, ceza, ödül vb. araçları kullanmaktadırlar (Aktepe ve Tahiroğlu, 2016).

Değerleri belirginleştirme, açıklama; insanlar her gün farklı problemlerle karşılaşır. Düşünür, fikrini belirtir, karar verir ve uygular. Öğrencilerde yetişkinler kadar olmasa da problemler baş başadır (Akbaş, 2004). Bu yaklaşımda temel amaç bilişsel düşünce ve duygusallığı kullanarak öğrencilerin davranışlarını incelemek ve değerlerini ayırıp gerçekleştirmelerini sağlamaktır. Buna göre gençlerin benimsediği değerler konusunda bilgisahibi olmaları sağlanmalı, davranışlardaki tutarlılıklar ve tutarsızlıklar belirlenerek kişiliklerini bulmalarını sağlayacak düşünce, duygu ve karar süreci oluşturulmalıdır (Sapasağlam, 2015). Böylelikle birey kendi kararlarını kendisi alır kendisi uygular. Yetişkinler sadece değerleri açıklar. Öğrencilere yardım etme amacı taşıyan bu yaklaşım değerlerin içeriğinden çok oluşma süreciyle ilgilenmiştir (Baydar, 2009).

Değerlerin açıklanması yaklaşımı üç temel başlık altında ve yedi aşamada kurulmuştur. Bunlar şu şekildedir:

Seçme; çocukların değer seçimlerini bağımsız bir şekilde yapmaya özendirme, seçim durumu için çocuklara alternatifler sunup arasından seçmesini sağlama, alternatifleri değerlendirmeye yardımcı olduktan sonra seçmesini sağlama.

Ödüllendirme (Takdir etme; çocukları, neyin ödüllendirildiği konusunda düşünmeye özendirme, seçeneklerini başkalarının onaylaması için fırsatlar sunma.

Davranma; çocukların seçimlerine uygun bir hayat yaşaması için özendirme, çocuğun seçimine uygun davranışlarının tekrarını sağlaması için yardımcı olma (Akbaş, 2004; Aktepe ve Tahiroğlu, 2016; Baydar, 2009; Şahin, 2017).

Değerlerin analizi; Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Kurulu tarafından geliştirilen bu yaklaşımın amacı; öğrencilerin mantıklı, bilişsel düzeyde düşünmelerine, kendi değerlerinin ne olduğunu kavramalarına, bu değerleri arasında karşılıklı bağlantılar kurmalarına yardımcı olmaktır. Doğrudan düşünme becerisiyle ilgili olan bu yaklaşımda duygusallık bulunmamaktadır. Gerçek ya da gerçek olmayan bir problemle karşılaşıldığında uygulanabilmektedir. Örneğin insanların neden bir şeyi çalmaya izin verilmediği üzerinde çalışma yapılabilir (Ada, 2016; Akbaş, 2004; Aktepe, 2010; İşcan Demirhan, 2007)

Değerlerin gizli öğretimi (örtük program); öğretmenlerin davranışları, yaklaşımları, inançları, değer yargıları, öğrencilerle olan etkileşim kavramlarından oluşmaktadır. Bu programla birlikte öğrenciler olumlu kazanımlar edinirken olumsuz kazanımlar da edinebilmektedir. Öğrencinin görüşü pek önemsenmediği zaman bu yaklaşımda da problemler ortaya çıkmaktadır (Aktepe ve Tahiroğlu, 2016).

Ahlaki muhakeme; Piaget ve Kohlberg'in bilişsel düşünme, akıl yürütme, değer ikilemleri ve karar verme üzerinde yapmış oldukları araştırmalara dayanmaktadır. Öğrencilere direkt değer aşılaktan ziyade değerlerin eleştirel düşünce ve akıl yürütme ile kazandırılması gerektiğini savunmaktadır (Yazıcı, 2006; Sapasağlam, 2015).

Bu yaklaşıma göre öğretmen, öğrencilerin ortaya konan ahlaki ikilemler karşısında ne yapabileceğini görmek istemektedir. Problem için çözümlerini hiçbir baskı altında kalmadan sunan çocuk için gelecek yaşantısında bir problemle karşılaştığında onu daha kolay çözmesi ve düşünebilmesi için fırsat yaratılmış olmaktadır. Buradaki amaç, öğrencinin var olan değerlerini ortaya çıkarmak ya da probleme uygun akıl yürüterek yeni çözümler bulmasını sağlamaktır (Akbaş, 2004).

2.1.5. Değerlerin Gelişimini Etkileyen Faktörler

Değerlerin günümüzde birçok faktörün etkisiyle yozlaşması değer edinimini gündeme getirmektedir. Doğruyu ve yanlış ayırt etmeyi başaran çocuklar, özgür iradesiyle karar alma ve sorumluluklarını yerine getirme becerisini kazanmaktadırlar. Çocukları, hayata iyi bir vatandaş olarak hazırlamak sağlıklı, tutarlı bir kişilik kazandırmaktan ilgi ve yeteneklerine göre yetiştirmekten geçmektedir. Bunun için çocuklarda değerlerin edinimini sağlamak gerekmektedir (Karakaş, 2015).

Kritik bir dönem olan okul öncesinde değer ediniminin çocuklara kazandırılması için ailelere, öğretmenlere ve çocukla etkileşim içinde bulunanlara büyük görevler düşmektedir. Değerlerin edinilmesi sürecinde aile, okul, çevre ve çocuğun içinde bulunduğu diğer alanların etkileşimli olması önemlidir. Ailede kazanılan değerlerin okullarda pekiştirilerek sürdürülmesi, çocuklara yeni değerlerin kazandırılması sağlanmalıdır (Ogelman ve Erten Sarıkaya, 2015).

Ailesiyle birlikte değerlere yönelik becerileri kazanan çocuklar, okula gitmeye başladıklarında da öğretmenin etkisi altına girecektir. Öğretmenin çocukların davranış ve tutumlarına etki etmesiyle ailede temelleri atılan değerler sağlamlaşmış olacaktır. Karakter oluşumunun tamamlanmaya başladığı bu dönemde çocuklar için sevgi, saygı, yardımlaşma, arkadaşlık, paylaşma, özgüven, hoşgörü gibi değerlerin kazanımı sağlanacaktır. Çocuklar, mutluluğa ulaşmış ve gelecekte de toplumsal uyum içerisinde yaşamaya başlayacaklardır. Bu süreçte etkili olan ailenin, çevrenin ve öğretmenlerin çocuk üzerindeki etkililiği ne kadar sağlam olursa çocuklar da değerleri iyi benimsemiş karakterli bireyler haline gelecektir (Dirican ve Dağlıoğlu, 2014). Topluma uyum sağlayan, toplumun gelişmesinde etken olan, kendi

sorumluluklarını bilen ve sağlam bir kişiliğe sahip insanların yetişmesi de m¼mk¼n olacaktır (Kozikoğlu, 2017).

Bu d¼nemde edinilen yaşantılar, çocuğun sonraki s¼reçteki sosyal ve akademik yaşamına etki ederek nasıl bir insan olacağı üzerinde belirleyici bir role sahiptir (¼merođlu ve Sapasağlam, 2016). ¼đretmenler, çocukların okulda ¼đretilen değerleri anlamaları ve benimsemeleri için doğru rol model olmalıdırlar. Farklı y¼ntem ve teknikler kullanarak çocuklara ¼đretme-¼đrenme s¼recinde olumlu yaşantılar sunmalı ve istedik değerleri somutlaştırarak çocuklara kazandırmalıdırlar (Uzun ve K¼se, 2017).

Değer ediniminde okul ¼ncesi eğitimin ¼nemi çok fazladır. Çocuklarda değer gelişimini sağlamak için ev içinde ve ev dışında yapılabilecek bir çok etkinlik vardır. Ailelerin ev içinde yapacağı oyunlar, ev dışında tarihi mekan ziyaretleri gibi etkinlikler değerlerin çocuğa aktarılabileceği etkinliklerdir. Ailenin çocuğa evde verdiği değer eğitimi, okula başladığında değerlerin alışkanlık haline gelmesiyle ve uygulamaya geçilmesiyle devam edecektir. Ailenin çocuğa verdiği eğitim eksik kalmış ya da yanlış verilmişse, okulda verilen eğitimin anlamı kalmayacaktır. Çocuk bunları ezberleyecektir, bilgisi olarak kalacaktır ve kendisini bu değerlerin içine dahil etmede sıkıntı yaşayacaktır. B¼ylelikle kuralları, kanunları ¼đrense de yalan s¼ylemeyi, r¼řvet almayı, almayı, kendi çıkarını her şeyden ¼st¼n tutmayı, başkalarını bertaraf etmek için onlara iftiralar atmayı, ayıplarını araştırarak hilelerle onlara zarar vermeyi s¼rd¼ren bir birey olacaktır (Aydın, 2010).

Değerler, bir toplumun devamlılığını sağlayan ve o toplumu diğer toplumlardan ayırarak milli birlik ve beraberlikle toplumsal dayanışmayı artıran fakt¼rlerdir. Her toplumun hayatını buna g¼re belirlediği bir değerler sistemi vardır. Bu şekilde değerler, toplumsal etkileşimin artmasında ve devamlılığında etkilidirler. Bireylerin, toplumların ya da o topluma ait olan her şeyin anlaşılmasını sağlamaktadırlar (Yazıcı, 2014). Kişinin, toplumun ondan beklentilerini anlayıp gerçekleştirmesinde değerlerin ¼nemi b¼y¼kt¼r. Bunlar d¼ř¼n¼ld¼đ¼nde, sosyalleşme s¼recinin değerler ¼zerindeki etkisi anlaşılmaktadır (Polat, 2017).

Değer ediniminde aile, okulun ve toplumun yanı sıra kitle iletişim araçlarının etkisi de çok büyüktür. Bu araçların kullanımı arttıkça çocukların etkilenme süresi de artacaktır. Çocuklar, ailesinde okulda görmediği bazı durumları teknolojik aletlerden görerek benimseyecektir. Örnek alınan karakterlerle özdeşleşmek isteyen çocuklar için, değerler kitle iletişim araçları yoluyla verilebilir. Topluma mal edilmiş değerleri veren karakterleri benimseyen çocuklarda, bu değerlere yönelik kazanım görülebilmektedir (Erdoğan, 2010).

Okul öncesi dönemde çocuklar, aile, çevre ve öğretmen etkileşimiyle bir çok beceriyi, davranışı kazanabilirler. Etkileşimin yoğun olduğu bu dönemde çocukların, değerleri edinme süreci de çok zor olmayacaktır.

2.1.6. Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Değerlerin Gelişimi

Okul öncesi dönem, gelişim açısından hareketliliğin olduğu bir dönemdir. Çocuklarda kişilik gelişimiyle birlikte fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal, ahlaki ve dini gelişimin temellerinin atıldığı kritik bir dönemdir. Çocukları yaşadıkları toplumun özellikleri ve kültürel değerleri doğrultusunda destekleyen bir dönemdir. Ailesi tarafından birey olarak kabul edildiğinin farkına varan çocukların bu dönemde öğrendiği ve kazandığı tüm bilgiler hayata hazırlanmalarına fayda sağlayacaktır (Ayaydın, 2010; Erdoğan, 2010; Oruç, 2010; Uzun ve Köse, 2017).

Günümüzde akademik başarıyla birlikte dürüstlük, saygılı olma, ahlaki değerlere uyma, sağlıklı iletişim kurma, insan ilişkilerine önem verme, nezaket kurallarına uyma, iş disiplini, temizlik, düzen vb. kavramlar da ön plana çıkmaktadır. Böylelikle insanı insan yapan özelliklerin geliştirilmesine çaba harcanmaktadır (Aydın, 2010). Okul öncesi dönem, çocukların değerleri benimsemesi ve bu değerlere uygun bir hayat sürdüren kişilik oluşturmaları açısından kritik bir dönemdir. Değerler hayat boyu öğrenilebilir ancak temel değerler okul öncesi dönemde edinilmektedir (Karakas, 2015; Ogelman ve Erten Sarıkaya, 2015).

Değerlerin, toplumun sosyo-kültürel öğelerini tanımlayan en önemli ölçütü olduğu düşünüldüğünde (Özensel, 2003) sosyal ve evrensel değerlerin

öğrenilebilmesi ve gelecek nesle aktarılabilmesi için insanların değerlere ilişkin yaşantılarının olması gerekmektedir (Uzun ve Köse, 2017). Değer eğitimi verilirken çocuğun tüm gelişim alanları göz önünde bulundurulmalı ve tüm alanlar bütün olarak ele alınıp desteklenmelidir. Kişisel, sosyal ve ahlaki değerler geniş kapsamlı ele alındığında çocuklar hem evrensel değerleri benimseyecek hem de kendisini ve yaşadığı toplumu anlamlandırma yeteneğini bulacaktır (Kozikoğlu, 2017).

Bu dönemde çocuklarda mantık yürütme tam olmadığı için ilk defa karşılaştıkları durumlarda sıkıntı yaşayabilmekte, doğruyu ve yanlış ayırt edememektedirler. Hayal kuran çocuk, duyduğu ya da gördüğü her şeye inanmaktadır. Burada görev aileye düşmektedir. Çocuğunun bazı durumları öğrenebilmesi ve tecrübe kazanması için değerlerin çocuklara kitaplarla, oyunlarla, canlandırmalarla, şiirlerle, şarkılarla, çizgi filmlerle öğretilmesi yoluna başvurulmalıdır (Karakuş, 2015).

Okul öncesi dönem çocukları, etkileşime dayalı işbirliği ve değerlerle oluşturulmuş ortamlardan hoşlanmaktadır. Bu dönemde çocuklar; olumsuz durumlar olan suçlama, kızma, utangaçlıktan ziyade saygı ortamı içinde sabrın ve açık kuralların olduğu, düşüncelerini rahatça ifade edebildikleri çevreleri sevmektedirler. Bu ortamlarda büyüyen çocuklarda benmerkezci düşünce yapısı yerine “biz” kavramı oluşacak ve başkalarını da anlama durumu güçlenecektir (Oruç, 2010). Aynı zamanda çocuklar başkalarını sevmeye, uyum içinde çalışma, duygularını rahat ifade edebilme, yakın arkadaşlıklar kurma, kibar olma gibi olumlu davranışlar kazanacaklardır. Olumlu davranışların erken süreçte edinilmesi sonraki düşünce ve davranışların sağlıklı gelişmesini de sağlayacaktır (Ogelman ve Erten Sarıkaya, 2015). Değer eğitimindeki bir temel konu ise çocuğun kendisine duyduğu güveni artırmaktır. Bu dönemde güven duygusu, çocuğa yapabileceği sorumluluklar verilerek kazandırılabilir (Akıncı, 2013).

Değerlerin çocuklara bir program dahilinde verilmesi, çocukların değerleri içselleştirmesini kolaylaştıracaktır (Kadan ve Aral, 2017). ABD’de 1995 yılında okul öncesinde değerler için bir program hazırlanmıştır. Bu programın hedefi olarak mutluluk, dürüstlük, alçak gönüllülük, sevgi, barış, saygı, özgürlük, sorumluluk,

işbirliği, sadelik, hoşgörü ve bütünlük olmak üzere 12 tane değer belirlenmiştir. Programın amacı ise; insanların kendisi ve toplum için farklı değerleri yansıtmaya, uygulama ve düşünmelerine yardımcı olmak, kişiliğini olumlu yönde geliştirerek toplumsal olaylarla ilgili sorumluluk, motivasyon ve anlayış geliştirmek, kişilerin kendi kişisel, toplumsal, ahlaki ve manevi değerlerini seçmelerine yardımcı olma ve kendilerini geliştirmelerini sağlama, eğitimcilerin öğrenciler için hayat felsefesi oluşturma ve gelişimlerine yardımcı olarak toplumla birlikte saygı, güven ve azim içinde kaynaşmalarını cesaretlendirmektir (Oruç, 2010).

Marianne Neifert'in yaşlara göre çocuklardaki değer gelişimlerini şu şekilde özetlemek mümkündür:

11-18 ay: başkalarına kibar davranma, hayvanlara sevgi gösterip zarar vermeme, aile fertlerini ısırma.

18 ay-2 yaş: “Teşekkür ederim”, “Rica ederim”, “Lütfen” gibi nezaket kelimelerini kullanma, duygularını ifade etme, başkalarının duygularını anlayabilme, paylaşma becerisi.

3-4 yaş: Birileriyle takım olabilme ve kurallara göre davranma.

4-6 yaş: Mantıklı olanı anlayabilme, yalanın yanlış bir davranış olduğunu bilme, ahlaki konuşmalarla oyalanma.

6-8 yaş: Kendisinin davranışlarından kendinin sorumlu olacağını bilme. (Akt. Akıncı, 2013).

Değer kazanımı okul öncesi dönemde başlayıp yaşam boyu devam eder. Bu dönemde çocukların etkileşiminin yoğun olduğu televizyonun incelenmesinin değer edinimi için gerekli olacağı düşünülmektedir.

2.2. Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyon

Çağımızda toplumun varlığını sürdürmek ve insanlar arasındaki sosyalleşme ortamını oluşturmak için kitle iletişim araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır (Soydan ve Alpaslan 2014). Kitle iletişim; gazete, radyo, televizyon, sinema, basın yollarıyla kurulan iletişim sürecidir. Milyonlarca kişiye ulaşımı sağlayan kitle iletişimin amacı

bu insanları bilgilendirmek, haber vermek, kontrol etmek ve eleştirmek, harekete geçirmek, iletişim kurarken eğlendirmek ya da reklam verenlerin istediği olan ikna etmek, mal ve hizmet tanıtımı yapmaktır (Erdoğan, 2009; Güllüoğlu vd., 2007; Özden, 2006).

TDK Güncel Türkçe Sözlük (2018)'e göre televizyon; vericiden iletilen dalgaların görüntü ve ses olarak görünmesini ve duyulmasını sağlayan aygıt, televizyon alıcısı olarak tanımlanmaktadır. Kitle iletişim araçlarına en son katılan, televizyon en çok eleştiriye uğrayan ve aynı zamanda en çok tercih edilen araçtır. Latince kökenli olan televizyon “uzağı görmek” anlamına gelmekte ve elektromanyetik dalgalar aracılığıyla bir olayın, haberin (söz-müzik) topluma hem ses hem de görüntü olarak aktarılmasını sağlayan araç olarak tanımlanmaktadır (Aziz, 1981; Çelenk, 1995). Televizyon aynı zamanda bir bilginin, görüşün ya da herhangi bir davranışın sergilenmesini sağlayan bir iletişim aracıdır. Toplumdaki farklı grupları hedef alan televizyon çocukların dikkatini de fazlasıyla çekmektedir. Çocuklar için hazırlanan programların esas ilkesi “eğlendirirken eğitme”dir (Güler, 1989). İnsanların yaşamının ayrılmaz parçası olan televizyon hemen hemen her evde bulunur hale gelmiştir.

Kitle iletişim araçları içerisinde insanlığın çoğuna en hızlı şekilde ulaşan, daha çok eğlence sektörünü hedef alan televizyon; tüm dünyayı bir ekrana sığdırma özelliği ile diğer kitle iletişim araçlarından önde gelmektedir. Hedef aldığı kitlenin sürekli büyümesiyle birlikte o kitleyi etkilemedeki hızı, gündemdeki olayları anında verme özelliği ve hiçbir bilişsel düzey gerektirmemesi sebebiyle insanları bağımlı hale getiren televizyonu izlemek insanlar için eğlenceli hale gelmektedir (Günaydın, 2011).

İnsanlar televizyona, ilettiği fikir, sembol, simge, davranışlar ile kendilerine yol göstermesi, rehberlik etmesi için bakarlar. Ancak bağımlı kalınan televizyon bilinçli öğrenmeden ziyade insanlara tesadüfi öğrenmeyi sağlamaktadır. Televizyon insanı içinde bulunduğu ortamdan uzaklaştırıp kendi himayesine alarak sosyal ortama yabancı hale getirir. Dışarı çıkamayan, günlük yaşamdan uzak kalan çocuklar da böylelikle gerçek yaşamdan koparak televizyondaki karakterleri benimserler. Ailenin

içinde bulunduğu ekonomik durum, eğitim düzeyi, yaşam şekli gibi yapılar televizyon izleme sürelerini etkilemektedir. Eğitim seviyesi arttıkça akademik başarı yükselmekte ve televizyon izleme oranı da bu doğrultuda azalım göstermektedir (Aral ve Aktaş, 1997; Özden, 2006).

2.2.1. Televizyonun Gelişimi

Televizyon ile ilgili olarak ilk teknik buluş İrlandalı telgrafçı Andrew May tarafından 1873 yılında yapılmıştır. Deneme şeklinde ilk televizyon yayını ise, 1920'li yıllarda ABD'de başlamıştır (Akalin, 2011). Dünyada ilk düzenli televizyon yayınları 1936 yılında İngiltere'de başlamıştır. Türkiye'de ise 31 Ocak 1968'de deneme yayınlarıyla Ankara'da yapılmaya başlanmıştır (Özden, 2006). Ankara'daki yayın Federal Alman Hükümeti'nin hediye ettiği 5 kw'lık verici ile Ankara iline yönelik başlamış, haftada üç gün yapılan yayınlar 1974'te haftanın bütün günlerini kapsar duruma gelmiştir. TRT ve İstanbul Teknik Üniversitesi işbirliğiyle TRT'nin İstanbul'daki yayınları ise, 1971'de başlamıştır. İzmir'de de yayınlar aynı yıl başlarken Eskişehir ve Balıkesir bu tarihten bir yıl sonra televizyon yayınlarına kavuşarak şanslı iller arasına katılmıştır. Türkiye'de de halk, televizyonu kolayca benimsemiş ve televizyon evlerinin vazgeçilmez unsuru haline gelmiştir. Televizyonun popüler olmaya başlaması ile birlikte yazılı medya, radyo, sinema ve tiyatroya ilgi azalmıştır (Erdoğan, 2009).

Türkiye'de renkli yayına 1984'te geçilmiştir. Bu sihirli kutu sayesinde dünya küçülürken Amerika ve Avrupa'daki gelişmelere ayak uyduramayan ülkemizde 1990'da TRT tekeli gayri hukuki bir şekilde yıkılmıştır. İlk özel televizyon kanalı olan Star'ın (Magic Box) yayını daha sonra diğer özel televizyon kanallarının yayınlarıyla kamu ve özel olmak üzere ikili televizyon yayıncılığı dönemi başlamıştır (Ünlüer, 1999).

Televizyon belli bir toplumsal yapının, ekonomik, siyasal, teknolojik ve kültürel ürünüdür. Televizyonun ortaya çıkması ve gelişmesi, ait olduğu yapının kişisel gereksinimlerinin giderilmesine bir yanıttır. Türkiye'ye de dış güçlerin ekonomik ve

siyasal yönetim faaliyetlerinin giderilmesi amacıyla sokulmuştur (Erdoğan ve Alemdar, 2001).

2.2.2. Çocukların Gelişim Dönemlerine Göre Televizyon

Çocuklar için televizyon her yaş grubunda vardır. Ancak bu televizyonu anlama ve seyretmeleri çocukların dikkat sürelerine, yaşam deneyimlerine ve zihin süreçlerinin boyutuna göre farklılık göstermektedir. Hangi yayınları daha çok izleyerek keyif aldıkları ise gelişim dönemlerine göre değişiklik göstermektedir (Aydın 2018; İşçibaşı 2001).

Bebeklik döneminden 1,5 yaşa kadar olan dönem içerisinde bebekler, önceleri televizyonun çalıştırılması için çaba sarf ederler. İlk izleme tecrübeleri, ışık ve sese göre tanınan insan ve hayvan tiplerini gruplandırarak olmuştur (İşçibaşı, 2001).

Araştırmalara göre:

- 3 aylık bebekler, 6 dakikalık bir filmin kısa bir bölümünü izlemişlerdir ancak sonuna kadar televizyon karşısında tutulduklarında ağlama, huysuzluk, esneme görülmüştür.
- 6 aylık bebekler ortamda başka bir uyarıcı yoksa 16 dakika boyunca dikkatlerini televizyona verebilmişlerdir.
- 0-2 yaş aralığındaki bebekler için televizyon doğal bir izlem kaynağı değil maruz kalınan bir izlemdir.
- İki buçuk yaşından sonra televizyondaki içeriğin yarısını izleyebilmekte ve bir televizyon izleyicisi haline gelmektedirler.
- 3 yaşından itibaren favori televizyon programları olmakta ve keşif amacıyla televizyon seyretmektedirler.
- 6-11 yaş aralığındaki çocuklar televizyonda çizgi film seyretmeye devam ederler ama yetişkinlere uygun programları da izlemeye başlamışlardır.
- Sekiz yaş ile birlikte şiddeti, insana zarar veren ya da ceza olarak görürlerse şiddet gösterme eğilimine girmezler ancak şiddeti bir karakterle tanırlarsa gösterme eğiliminde bulunma ihtimali yüksektir (İşçibaşı, 2001).

- Ergenlik dönemine gelindiğinde ise televizyon yetişkinler gibi kullanılmaya başlanır ve sosyal ortama yönelir (Hacıoğlu, 2007).

2.2.3. Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Kitle iletişim araçları, içinde yaşanan toplumu ve o toplumun değerlerinin dönüşmesine yol açarak savunma anlayışı olmayan çocukları birçok açıdan etkilemeyi başarmaktadır. Bu medya araçlarının en güçlü ve en yaygın olanı ise televizyondur. Televizyon, görsel ve işitsel yolla çocukların seviyesine inerek onlara vermek istediklerini eğlenceli yolla kazandırmaktadır. Çocuklar, gördükleri ve algıladıklarını öğrenerek hem yaşlılarıyla hem de ailesiyle etkileşimde bulunarak sosyalleşme sürecinde aktif yer almaktadırlar (Coşkun ve Arslantaş, 2016; Ertunç, 2011).

Çocukların televizyondaki yayınlardan çok kolay etkilenmesinin asıl sebebi çocukluk döneminin öğrenmenin etkili olduğu dönem olmasıdır. Televizyonda gördüğü, öğrendiği her şeyi çevresinde taklit eden çocuk için televizyon, gözlemleyip taklit etme döneminde en etkili araçtır. Bandura'nın sosyal öğrenme kuramına göre, değer, tutum ve davranış modelleri olarak gerçek kişiler yerine televizyon sözel modelleme yoluyla öğrenmede daha etkilidir (Aydın, 2018).

Televizyon karşısına geçtikten sonra her insan yetişkin kimliğine bürünmektedir. Bu nedenle çocuklar da yetişkin bilgisiyle donatılmaktadır. Televizyon açıldığı andan itibaren çocuk dikkatini çeken her yayını izleyeceği için televizyon ve çocuk arasındaki bağı “çizgi filmler, çocuk yayınları, şiddet içerikli yayınlar, reklamlar” olarak sınırlandırmanın bir anlamı kalmayacaktır (Karagözoğlu, 2010). Çocuklar, çocuk programlarından ziyade genel kitleyi hedef alan programları izlemeyi tercih etmişlerdir (Guru vd. 2013).

Çocuklar iki yaşından itibaren televizyon seyretmeye başlarlar. Ailelerin çocuklarını sakinleştirmek, oyalamak için kullandıkları televizyonu çocuklar büyülenmiş gibi seyretebilirler. Her evde olan hatta bazı evlerde birden fazla olan televizyon, olumlu bir uyarıcı olmasının yanı sıra aile içinde ve toplumsal ilişkilerde

sorunlar ortaya çıkardığı için çocukların sosyal etkileşiminde olumsuz bir rol oynamaktadır (Çelenk, 1995). Çocuk ailenin ilgisizliğine maruz kaldığında ve televizyonu sosyal aile ortamının bir parçası olarak görmeye başladığında, zaman televizyon dadı görevini üstlenmeye başlar ve ilerleyen süreçte hem ailenin hem de okulun çocuk üzerindeki etkisini azaltır (Karagözoğlu, 2010). Çocukların ebeveynlerinin çalışmalarından kaynaklı ilgisizliğinin yanında çocuklar için hazırlanmış yayınların artması da televizyon karşısında geçirilen süreyi artırmaktadır (Büyükbaykal, 2007).

Çocuklar zamanlarının büyük bir kısmını televizyon programlarını izlemek için harcarlar. Bu programlardan birçok yönde etkilendikleri için çocuğun bakımını üstlenen kişilerin, televizyon alışkanlıklarının yerleştirilmesi, televizyon programlarının seçimi ve televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi ile ilgili olarak çocuklara doğru bir yönelim sağlama konusunda büyük sorumluluk sahibi olmaları gerekmektedir. Davranışçı bilim adamları, çocukların televizyon izlemelerinin çok fazla olmasının diğer sağlıklı aktivitelerin dışlanmasına neden olduğunu; ayrıca çocukların gerçekte hayal arasındaki temel farkı anlamakta çok zorlandıklarını gözlemlemişlerdir. Televizyon izleme; çocukların ev içinde ya da dışarıda oyun oynama, okuma, öğrenme, konuşma, akranları ve aileleriyle zaman geçirme, hikâye anlatımı, düzenli egzersiz yapma ve gerekli diğer fiziksel, zihinsel ve sosyal becerileri geliştirme gibi yaşamsal faaliyetler için sıklıkla zamanını sınırlamaktadır (Guru ve arkadaşları 2013; Leaper ve arkadaşları 2002; Uluç, 2002;). Bunun yanı sıra aşırı televizyon izlemek çocukları bağımlı hale getirmekte, obezite, hiperaktivite, kolesterol düzeyinde yükselme, dikkat sorunlarına neden olmakta ve bunun sonucunda da çocuklarda davranış bozuklukları, ruhsal dengesizlikler gibi sorunlar ortaya çıkarmaktadır (Öztora, 2005; Öztürk ve Karayağız, 2007). Televizyon, çocukları toplumsal ve psikolojik gelişimlerini devam ettirmelerini sağlayan oyun ve arkadaş ortamından uzak tutmaktadır (Uluç, 2002). Ortaya çıkardığı yeni tutum, davranış, alışkanlıklar ve bağımlı hale getirmesiyle birlikte “elektronik dadı”, “aptal kutusu” gibi isimler alan televizyon, eğlence, oyun gibi boş zamanların yerine geçen “biricik araç” haline gelmiştir (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007).

Sürekli televizyon izleyen çocuklarda anti sosyal davranışlar gelişmektedir. Çocuklar karşılaştığı güçlükleri şiddet yoluyla çözmeye başlamakta ve oyuncaklarına karşı şiddet göstererek düşmanlık duyguları oluşturmaktadırlar (Özakar ve Koçak, 2012). Büyükbaykal'a göre (2007); cinayet, saldırı, tecavüz, savaş gibi içeriğe sahip yayınları izlemek çocukları bu olaylara karşı duyarsızlaştırmakta ve bunları normalleştirmektedir. Şiddetin; haberlerden filmlere, dizilerden çizgi filmlere kadar her yerde sunulması onu sıradanlaştırarak insanları tehlikeye açık hale getirmektedir. Şiddet özendirici programların çocukların televizyon izlediği saatlerde yayınlanması ve daha çok çizgi filmlerde yer verilmesi yapılan araştırmalarla belirlenmiştir. Çocukların fiziksel saldırı, korkutma, yıkma, yakma, patlama gibi şiddet türünden daha çok etkilendikleri ve ailelerin çocuklarının televizyon seyretmelerini kontrol etme konusunda yetersiz olduklarını düşünüldüğünde şiddet kaçınılmaz hale gelmektedir.

Televizyon izlemek oturma süresini artırdığı gibi televizyon izlerken yüksek kalorili yiyeceklerin tüketilmesi obeziteyi daha da artırmaktadır. Televizyon izlerken yenilen atıştırmalıklar çocuk sağlığı üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Yapılan çalışmalarda obezite oranı dört saatten daha fazla televizyon izleyen çocuklarda bir saatten daha az televizyon izleyen çocuklara göre daha yüksek olarak saptanmıştır (Altinkılıç, 2014). Kilo artışını sağlayıp hareket oranını azaltan televizyon, duruş ve oturuş pozisyonlarına bağlı olarak iskelet-kas sistemini de olumsuz etkilemektedir (Hacıoğlu, 2007).

Yatak odalarında televizyon bulunması ve televizyon karşısında uyunması beynin işlevlerini olumsuz etkilerken televizyon yayınlarını takip ederken ortaya çıkan farklı uyuma saatleri de eklenince televizyon seyretmek uyku problemlerine yol açmaktadır. Televizyon izlemenin aynı zamanda bağımlılığa dönüşmesi insanlarda hem tembelliğe neden olur hem de tembellik sonucunda televizyon uzun süre seyredilir hale gelebilir. Televizyon izlerken göz dinlenemediği için de görme problemlerine yol açmaktadır. Televizyondaki sahnelerin, olayların ve resimlerin hızlı değişmesi, aşırı uyarılmışlık yaratarak çocukların konsantrasyon ve dikkat sürelerini kısaltmaktadır. Yorumlama ve düşünme kısımlarının engellenmesi sonucunda kişinin; okuma, yorum yapma, mantıklı düşünme, sentez yapma, bilişsel

beceri yoluyla öğrenme gücünü azaltmaktadır. Televizyon izleme süresinin artmasına bağlı olarak kitap okuma, akademik başarı, soyutlama yeteneği, doğru dil kullanımı, yazarak kendini ifade etme, ayrıntılı düşünme ve hayal gücü becerilerinde azalma meydana gelmektedir (Hacıoğlu, 2007). Küçük çocuklarda geç konuşma, cümle kuramama gibi sorunlara da sebep olmaktadır. Okul çağına gelindiğinde ise bu çocuklarda derslere karşı ilgisizlik ve algıda güçlük ortaya çıkabilmektedir (Büyükbaykal, 2007).

Televizyon seyretmek uzun vadede etkili olacak bozukluklara ya da hastalıklara sebep olabilmektedir. Küçük yaştaki çocuklarda beyin üzerindeki etkileri sebebiyle otizme, melatonin azalmasına bağlı olarak uyku/uyanıklık bozukluğu sonucu kansere, şeker hastalıklarına, kilo artışı yüzünden kardiyovasküler hastalıklara ve yayımlanan veriler ışığında ergenliğe hızlı geçilmesine neden olabilmektedir (Hacıoğlu, 2007).

Televizyonun olumsuz özelliklerinin yanında iyi değerlendirildiğinde çocuklar için paylaşma, iş birliği, davranış modelleri oluşturma yönüyle sosyal gelişimi desteklemesinin yanında zihinsel ve dil gelişimine olumlu etkileri bulunmaktadır. Çocuk izlediği programlar yoluyla pek çok yeni kavram ve sözcükle karşılaşmaktadır. Çocuğu sadece televizyon karşısında bırakmak yerine izlediği programlar hakkında konuşmak, açıklama yapmak, öğrendiği yeni sözcükleri kullanabilme fırsatını sağlamak televizyon aracılığıyla iyi bir öğrenme gerçekleştirebilme yönünden önemlidir (İnanlı, 2009; Pempek ve arkadaşları, 2014). Televizyon, kaliteli ve hitap ettiği kesime uygun yayınlar yaptığında eğitim kurumları kadar çocuğu eğitebileceği gibi amaca uygun izlendiğinde çocukların sözcük dağarcığının da gelişimine katkıda bulunacaktır (Karakuş, 2015). Batmaz ve Aksoy (1995) tarafından yapılan çalışmada çocukların %43,3 televizyonu faydalı bulurken, %50,3'ü hem faydalı hem zararlı, %6,4 de zararlı bulmuşlardır. Televizyonu eğlenceli ve eğitici buldukları için faydalı olduğunu söyleyen çocuklar, göze zararından dolayı zararlı olarak nitelendirmişlerdir.

Televizyon izleme saatlerine sınırlama getirildiğinde diğer yapılacak etkinliklere de zaman ayırmak daha kolay olacaktır. Bu sınırın erken yaşlarda koyulması

bağımlılığı da önleyecektir. Televizyon saatlerce açık tutulmamalı ve yemek saatlerinde, oyun saatlerinde, aile toplantılarında, kitap okuma saatlerinde televizyon kapalı olmalıdır. Bu şekilde aile ile kurulan etkileşimin artması sağlanacaktır. (Babaroğlu, 2015).

Güler'e göre (1989), televizyon ve çocuk arasındaki etkileşim altı alanda ele alınmaktadır. Bunlar; özdeşleşme, düşümsel (hayali), inandırıcılık (gerçeklik), mizah, geleneksellik ve şiddettir. Bu alanlar ele alınarak çocukla televizyon arasındaki bağ incelenmelidir. Televizyon karşısında harcanan sürenin fazlalığı, çocukların televizyon karşısında savunmasız oldukları ve televizyonun çocuklar üzerindeki etkilerinin boyutunun nelere varılabileceği düşünüldüğünde televizyon ile okul öncesi dönem çocukları arasındaki ilişki üzerinde durulmalıdır. Çocukların en çok izlediği televizyon programlarının çizgi filmler olması sebebiyle de çizgi filmlerin üzerinde de durulması gerekmektedir.

2.3. Çizgi Filmler

TDK Güncel Türkçe Sözlük (2018) 'e göre çizgi film, bir konuyla ilgili olarak karakterlerinin hareketlerini belirtecek biçimde art arda çizilmiş resimlerden oluşan sinema filmidir. TDK Güncel Türkçe Sözlük (2018) 'te canlandırma ise, tek tek resimleri veya hareketsiz cisimleri gösterim sırasında hareket duygusu verebilecek bir biçimde düzenleme ve filme aktarma işi, animasyon şeklinde tanımlanmaktadır.

Çelenk (1995)'e göre çizgi film, ayrı ayrı yapılmış çok sayıda resmin tek tek filme alınmasıyla hareketli görüntüsü kazandırma amacıyla ekranda arka arkaya verilmesi anlamına gelmektedir.

Tek kare çekebilen bir alıcı ile hareketlerin çizilmiş resimlerini ya da hareketsiz cisimlerin ekranda hareketli biçimde yeniden düzenlenmesine “Animasyon” (canlandırma), bu teknikle hazırlanmış filmlere “canlandırma filmi” denir. Tip, karakter ve sahne tasarımlarının her karede çizilerek oluşturulması ile meydana gelen filmlere ise “çizgi film” denir. Bu açıdan çizgi film çizgi ile gerçekleştirilen filmleri kapsamaktadır (Hacıbektaşoğlu, 2014).

Canlandırmanın tarihi ile ilgili değişik görüşler vardır ama “Mısır küpleri veya Yunan vazoları üzerine dizisel hareketlerle çizilmiş resimlerle veya yaklaşık 30.000 yıl önce, Kuzey İspanya’daki bazı mağaraların duvarlarına çizilerek boyanmış ayaklarla hayvan betimlemeleri ile canlandırma tarihibaşlatılmıştır (Türker, 2011).

Çizgi filmler, son derece renkli ve eğlenceli bir seyir sunmalarının yanı sıra hayal gücünde sınır tanımamaları ve yaşamın gerçekçiliğinden ziyade hayalciliğine yönelmesi nedeniyle toplumun yoğun beğenisini kazanarak yaşamın tüm alanlarında etki göstermektedir (Kalaycı, 2015).

2.3.1. Çizgi Filmlerin Tarihsel Gelişimi

İlkçağlarda Altamira mağaraları duvarlarına çizilen resimlerden, sinemanın bulunuşuna kadar geçen süreç içerisinde sanatçı; yaptığı resimlere, garip bir içgüdüyle hareket izlenimi vermeye çalışmıştır. Zamanla gelişen bu sistemler, sinemanın oluşumuna olanak kılmıştır. Canlandırma anlamında ilk bilinen veriler ise 17.yüzyıla aittir. 17.yüzyılda Papaz olan Athanasius Kircher, “magic lantern/sihirli fener” adını verdiği projeksiyon cihazını geliştirmiştir. Işık almayan bir kutu, bir ayna ve bir mercekten oluşan bu araçta ışık kaynağı olarak güneş ışığı ve mum ışığı kullanılmaktadır (Sevim,2013). Bu “sihirli “ oyuncağın hızla gelişme göstermesiyle ve 17.yüzyılın sonunda Johannes Zahn, üzerine cam slaytların yapıştırıldığı, hareket yanılısamasını verebilen bir döner disk ile gösteri yapmıştır. Bu alet halkın eğlenceleri arasında yerini alarak müzik evlerinde, şovlarda, müzikli oyunlarda sihir ve yanılısamalar üretmek için kullanılır hale gelmiştir (Türker, 2011).

Resimleri gözün önünde hareket halinde gösteren örneklerin en önemlilerinden birisi de Thaumatrope'dur. Önünde ve arkasında farklı resimler bulunan bir diskdir. 1826 yılında William Paris tarafından icat edilen Thaumatrope sağ ve sol tarafına yerleştirilen ipler yardımı ile çevrildiğinde öndeki ve arkadaki resimlerin tek bir resim olarak algılanması ilkesine dayandırılmıştır. Diskin ön ve arka yüzüne çizilen resimler, disk döndürüldüğünde göz iki resmi birbirinden ayıramıyor ve iç içe geçmiş görünmektedir. Bu alanda yapılan diğer buluşlar ise Phenakistiskop ve Zootrope'dur (Demir, 2013).

Bilinen anlamda görüntü çizimini yapan kişinin Hollandalı Picher VanMuschenbock olduğu sanılmaktadır. Reynaud ise sinema ortaya çıkmadan önceki ilk canlandırma filmlerini gerçekleştirmiştir ancak sonrasında canlandırma sanatı duraklamaya girmiştir ve zamanla adı sinemaya dönmüştür. İlk canlandırma filminin ise İspanyol Segundo De Chomon'un 1905 yılında gerçekleştirdiği "The Electric Hotel" olduğu sanılmaktadır. 1908'de Arthur Melbourne Cooper "The Dreams of Toyland" filminde ilk kez canlı oyuncularla birlikte kuklaları kullanmıştır (Çelenk, 1995).

Çizgi filmin temel gelişimi 1928-1938 yılları arasındadır. Bu dönemde Walt Elias Disney ile UbIwerks; "Lough- O- Grams" adında bir çizgi film şirketi kurmuşlardır. Tek kare çekimi ile oluşturulan ilk canlandırmanın da James Stuart Blackton'a ait olan Perili Otel (The Haunted Hotel 1907) çalışması olduğu, Emile Cohl'a ait olan "Fantasmagoire" (1908) da gerçek anlamda ilk canlandırma filmi olarak kabul edilmektedir (Ayan, 2016).

2.3.2. Çizgi Filmlerin Türkiye'deki Gelişimi

1930'lu yıllarda çizgi film alanında tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de gelişmeler yaşanmaya başlamıştır. Ülkemizde bu çalışmaları Cemal Nadir Güler 1931'de Artist dergisinde yayımlanan "Amcabey" tiplemesi ile başlatmıştır. İlk çizgi film denemeleri 1947-1949 yıllarında Devlet Güzel Sanatlar Akademisinde öğretim görevlisi olan Vedat Ar'ın verdiği bir kursla başlamıştır. Ar'ın, 1947 yılında kurstaki on beş öğrencisiyle birlikte yaptığı üç dakikalık, "Zeybek Oyunu" adlı çalışması Türkiye'nin ilk animasyon filmidir (Kaba, 2014; Onaran, 1999).

1950'li yıllara kadar deneme çalışmalarının yer aldığı Türk canlandırma sinemasında profesyonel anlamda gerçekleştirilen ilk film ise "Evvel Zaman İçinde" isimli yapımdır. Dönemin teknik imkânsızlıklarından kaynaklanan problemlerden dolayı yurt dışına gönderilen filmlerin bitimine yakın yurt dışında kaybolmasıyla Türk canlandırma sinemasının bu ilk profesyonel ve uzun çizgi filmi hakkında da birkaç iş kopyası dışında elde bir şey kalmamıştır (Kaba, 2002).

1960'lı yıllarda, Oğuz Aral, Yalçın Çetin, Bedri Koraman, Orhan Özdemir gibi bazı karikatür ustaları canlandırma alanında çalışmalar yapmışlardır. Oğuz Aral'ın "Koca Yusuf, Bu Şehri İstanbul" gibi filmleri örnek verilebilir. 1965'te reklam filmleriyle canlandırma yapmaya başlayan Tonguç Yaşar'ın ilk kişisel filmi "Amentü Gemisi Nasıl Yürüdü?" filmi ile 1970 yılında II. Altın Koza film şenliğinde büyük ödülü almıştır. Bu film aynı zamanda Fransa'nın Annecy kentinde düzenlenen 9.Uluslararası Kısa Film Şenliği'ne de katılmıştır. Bu filmde Osmanlı kaligrafi sanatı ile oluşturulan simgelere yer verilerek deneysel bir çalışma ortaya çıkarılmıştır (Türker, 2011).

Canlandırma sinemasının gelişimi Stüdyo Çizgi ve Sinevizyon ile devam etmiştir. 1970'li yıllarda Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) kendisine film üreten Pasin ve Benice stüdyolarının kurulmasıyla Tomurcuk, Süper Cıvcıv, Evliya Çelebi, Karınca Ailesi ve Ece ile Yüce isimli yerli filmler yayınlamaya başlamıştır (Demir, 2013).

1990'lı yıllarda özel televizyon yayınları döneminde ise canlandırma tekniğinin kullanıldığı çeşitli yapımlar gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde, bilgisayar destekli canlandırma tekniklerinin kullanıldığı yapımlar da hazırlanmıştır (Demir, 2013). Türkiye'de 1990 yılında ilk animasyon bölümü Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde Çizgi Film (Animasyon) Bölümü kurulmuştur. Böylece animasyon eğitimi için bir adım atılmıştır (Ebren, 2015).

1 Kasım 2008'de Türkiye'nin ilk yerli çocuk kanalı, TRT Çocuk'un yayına girmesiyle birlikte gelişmekte olan animasyon sektörü yeni bir döneme girmiştir. Ardından 2011'de kabul edilen "Radyo ve Televizyon Kurulu ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun"undaki bir madde ile yerli yapım çizgi film üretiminin devlet tarafından destekleneceği duyurulmuştur. Bununla birlikte animasyon stüdyoları açılmış ve bu stüdyolarda yerli yapımlar üretilmiştir. 2009 yılında Türkiye'nin ilk üç boyutlu çizgi film serisi "Keloğlan", Animax Animasyon Stüdyoları tarafından yapılarak TRT Çocuk kanalında yayınlanmıştır (Aydın, 2018).

2.3.3. Çizgi Filmlerin Değerlerle İlişkisi

Günümüzde değişen yaşamda nelerin doğru ve nelerin yanlış olduğunun tam olarak açıklığa kavuşamamasıyla birlikte anne-babalar için de çocuklarına değer aktarmak zorlaşmıştır. Bunda toplumdaki değerlerin hızlı bir şekilde değişerek gelişmesinin de payı vardır. Anne babaların çocuk gelişimindeki etkililiğinin yerini televizyonun alması ile televizyon değer aktarımında büyük bir rol edinmiştir. Televizyon gibi iletişim araçlarıyla çocuk, yeni insanlar, yeni yaşam stilleri, kendi ailesinden başka aileler, kendi milletinden başka milletler gibi kendi çevresinde karşılaşamayacağı olayları gözleme ve bu olaylar hakkında bilgi edinme imkânı kazanır. Çocukların çalışkanlık, adalet, yardımseverlik, alçakgönüllülük, sorumluluk gibi değerlerin neden önemli olduğunu bilip uygulamaya geçmesi de televizyon yoluyla sağlanabilir (Erdoğan, 2010).

Her evde bulunan televizyon aracılığıyla toplumsal değerler, normlar, örf ve adetler sosyalleşme sürecinde olan çocuklara aktarılmaktadır. Aynı zamanda çocuğun yaşam tecrübesini artırmasını sağlamak, çocuğa değerleri, şarkılar, oyunlar, hikayeler, kitaplar, çizgi filmler, şiirler gibi çocuğun dikkatini çekecek yöntemlerin de kullanılarak kazandırılması gerekmektedir (Çamlıbel İrkin, 2012; Karakuş, 2015). İletişim araçları, çocukla direkt etkileşim halinde olmasına rağmen çocuğa ceza ya da ödül vermez, sevmez, hırpalamaz, azarlamaz ama çocukların ilgi odağı haline gelmesiyle yaşamını etkilemektedir. Televizyonda ya da farklı bir iletişim aracında gördüğü durumları çocuk kendi hayatıyla özdeşleştirerek onu yaşam biçimi haline getirir. Bu durum da çocuğun toplumsallaşmasını etkilemektedir (Elkin, 1995). Lemish'e göre (2007), toplum tarafından desteklenen ve insanlarda olması istenen davranışların çoğuna, çocuk programlarında yer verilmektedir. Bu istendik davranışlar yardımlaşma, paylaşma, iş birliği, empati kurma, başkalarının duygularına ve içinde buldukları duyguları anlama, duygularını ifade etme, sözünde durma, bazı istekleri ertelemeyi bilme, saldırgan davranışları kontrol altında tutma ve başkalarına zarar vermemektir.

Çocuklar genellikle anne, baba, öğretmenler gibi yakın çevresindeki kişileri model almaktadırlar. Teknolojinin yaygınlaşmasıyla çizgi film kahramanları da

model alınmaya başlanmıştır. Çocukların izlediği çizgi filmlerin çoğu yabancı yapımlardır. İthal edilen bu çizgi filmlerde şiddet sahneleri, yabancı kültürlerle ait yaşam biçimleri, cinsellik içerikli mesajlar gibi olumsuz bildirimler bulunabilmektedir. Bu çizgi filmler, çocukların ahlaki gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Yorulmaz, 2013). Buna ek olarak zamanın çoğunu televizyon izleyerek geçirmeden kaynaklı olarak toplumsal katılımın sağlandığı paylaşma, işbirliği yapma, başkalarının da hakları olduğunu öğrenerek buna saygı gösterme, iş birliği yapma ve diğer insanlarla beraber yaşamayı öğrenme gibi değerlerin kazanıldığı oyun etkinliğinin çocuğun hayatında azalmasına ve bu değerlerin çocuğun hayatında eksikliğine neden olmaktadır. Kitle iletişim araçları yoluyla yeni değerlerin ortaya çıkması ya da var olanın farklılaştırılması da kaçınılmazdır (Balantekin, 2009). Bu bağlamda çocukların var olan değerlerden kopmamasını ve toplumsal yapıyı bozacak davranışlar edinmemesini sağlamak için ailelerin bu konuda bilgi sahibi olması ile çocuklarının televizyon izleme sürelerini, televizyonda hangi yayınları izlediklerini kontrol etmeleri ve bu süreçte çocuğa doğru model olmaları gerekmektedir.

Çizgi filmlerin okul öncesi dönem çocukları üzerindeki etkisi düşünüldüğünde, değer edinimini çocuklara çizgi filmler yoluyla kazandırma işlemi daha hızlı ve kolay bir şekilde gerçekleştirilebilir. Burada önemli olan aile, öğretmen ve çevre iş birliğinin çocukların değer edinimi sürecinde etkili bir şekilde kullanılmasıdır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın tipi, araştırmanın yeri ve tarihi, araştırmanın evren ve örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanması ve değerlendirilmesinde kullanılan yöntemler ve araştırmanın sınırlılıkları yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Tipi

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden “doküman inceleme” yöntemi kullanılmıştır. Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır. Dokümanlar, niteliğine göre; yazı esaslı (kitaplar, yıllık raporlar, sözlük vb), görüntü esaslı (fotoğraflar, afişler vb), ses esaslı (ses kayıtları, müzik yayınları vb) ve görsel-işitsel esaslı (belgeseller, video kayıtları, sinema filmleri vb.) olmak üzere dörde ayrılmaktadır (Geray 2006). Bu çalışmada görsel işitsel esaslı doküman kullanılmıştır. Film, video ve fotoğraf gibi görsel malzemeler de nitel araştırmalarda tek başlarına kullanılabilceği gibi gözlem, görüşme veya doküman incelemesi gibi veri toplama yöntemleriyle birlikte kullanılarak ek veri yöntemleri olabilmektedir. Film, video ve fotoğraflar gibi görsel malzemeler araştırmacıya, “yüz ifadeleri, vücut hareketleri ve mimikler” gibi sözel olmayan davranışları, orijinal biçimde ve belirli bir süreklilik içinde sunması ya da araştırmacıya birden fazla ve değişik aralıklarla aynı davranışı izleme olanağı tanımak gibi bazı avantajlar sağlamaktadır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren materyallerin analizini kapsamaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2016).

3.2. Araştırmanın Yeri ve Tarihi

Araştırmada, çocukların en çok izledikleri çizgi filmler belirlendikten sonra çizgi

filmler Kasım 2018-Mart 2019 tarihleri arasında tek tek izlenerek kontrol listesine hangi değerlerin olduğu işaretlenmiştir.

3.3. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmada çocukların en çok izlediği çizgi filmleri belirlemek amacıyla, araştırmacı tarafından bir anket hazırlanmıştır. Annelere, çocuklarının “en çok izledikleri üç çizgi filmi” çocuklarına sorarak yazmaları istenmiştir. Anketler internet ortamında 600 anneye uygulanmıştır. Ankette annelere (300 erkek, 300 kız çocuğuna sahip) çocuklarının cinsiyeti, yaşı ve çocuklarının en çok izlediği çizgi filmler sorulmuştur. Bunun sonucunda 600 anneden elde edilen bilgilere göre 114 farklı çizgi filme ulaşılmıştır. Bu çizgi filmlerden en çok izlenen on çizgi film aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. Bu çizgi filmlerin ilk beş tanesi ve her birinin rastgele seçilmiş beşer bölümü araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu çizgi filmler “Rafadan Tayfa, Niloya, Harika Kanatlar, Pepee ve Maşa ile Koca Ayı”dır.

Tablo 1. Annelerin Görüşlerine Göre Çocuklarının En Çok İzlediği Çizgi Filmlerin Dağılımı

En çok izlenen çizgi filmler	f	%
Rafadan Tayfa	151	25,1
Niloya	136	22,6
Harika Kanatlar	129	21,5
Pepee	124	20,6
Maşa ile Koca Ayı	100	16,6
İstanbul Muhafızları	60	10
Canım Kardeşim	53	8,8
Elif'in Düşleri	45	7,5
Akıllı Tavşan Momo	43	7,1
Keloğlan	43	7,1

Tablo 1'e göre çocukların en çok izledikleri çizgi filmin “Rafadan Tayfa” (25,1) olduğu bunu sırasıyla “Niloya” (22,6), “Harika Kanatlar” (21,5), “Pepee” (20,6), “Maşa ile Koca Ayı” (16,6), “İstanbul Muhafızları”, (10), “Canım Kardeşim” (8,8), “Elif'in Düşleri”(7,5), “Akıllı Tavşan Momo” (7,1) ve “Keloğlan” (7,1) çizgi filmlerinin takip ettiği görülmektedir.

Tablo 2’de okul öncesi dönem çocuklarının en çok izlediği çizgi filmlerin rastgele seçilmiş beş bölümüne ve ortalama sürelerine yer verilmiştir.

Tablo 2. Çizgi filmlerden rastgele seçilerek izlenen bölümler.

Çizgi Filmler	Bölüm Numarası	Bölüm Adı	Ortalama Süre
Rafadan Tayfa	1. Bölüm	Ekmek Teknesi	13 dk 8 sn.
	2. Bölüm	Kadın İşi	
	4. Bölüm	Evlere Sipariş	
	31. Bölüm	Trafik Haftası	
	46. Bölüm	Büyük Sır	
Niloya	1. Bölüm	Fındık Zamanı	6 dk 4 sn.
	3. Bölüm	Karınca Parkı	
	31. Bölüm	Küsleri Barıştıralım	
	40. Bölüm	Birlikte Oynayalım	
	65. Bölüm	Damlaya Damlaya Göl Olur	
Harika Kanatlar	7. Bölüm	Aile Saati	11 dk 2 sn.
	10. Bölüm	Kağıt Muhafızları	
	13. Bölüm	Viking Seyahati	
	14. Bölüm	Resim Arkadaşları	
	15. Bölüm	Titrek Bacaklar	
Pepee	2. Bölüm	Kalbim Kırıldı	11 dk 5 sn.
	11. Bölüm	Benim Annem Güzel Annem	
	24. Bölüm	Bisikletten Düşen Pepee	
	38. Bölüm	Geceleri Herkes Uyur	
	52. Bölüm	Pepee Atma Kullan Öğreniyor	
Maşa ile Koca Ayı	1. Bölüm	Tanışma Hikayesi	7 dk 10 sn.
	2. Bölüm	İlk Bahara Kadar Uyandırma	
	6. Bölüm	Reçel Günü	
	10. Bölüm	Buz Üstünde Tatil	
	14. Bölüm	Dikkat Et	

Tablo 2’deki ortalama süreler bakıldığında ise “Rafadan Tayfa” (13 dk 8 sn.) çizgi filminin en uzun bölümlere sahip çizgi film olduğu bunu sırasıyla “Pepee” (11 dk 5 sn.), “Harika Kanatlar” (11 dk 2 sn.), “Maşa ile Koca Ayı” (7 dk 10 sn.) ve “Niloya” (6 dk 4 sn.) çizgi filmlerinin takip ettiği görülmektedir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada çizgi filmlerde yer verilen değerleri belirlemek için ilgili literatür taranarak bir kontrol listesi hazırlanmıştır. Araştırmada kullanılan “Okul Öncesi Dönem Değerlerine İlişkin Kontrol Listesi”ndeki değerler Ömeroğlu ve Sapasağlam (2016) ve Özyürek ve arkadaşları (2018)’nin çalışmaları doğrultusunda belirlenmiştir. Ayrıca değerlerin tanımında TDK (2018)’nin sözlüğünden de yararlanılmıştır. Kontrol listesi oluşturulduktan sonra alanda çalışan üç uzmana gönderilerek uzmanlardan gelen görüşler doğrultusunda içerikte düzenlemeler yapılmıştır. Nezaket ve saygı değeri ayırt etmede yaşanacak bazı zorluklardan dolayı tek bir kategoride birlikte verilmiştir. Aile, arkadaşlık, bağımsızlık, adil olma gibi bazı değerler uzman görüşü doğrultusunda tamamıyla çıkarılmıştır. Sözel ifade ve davranışsal ifade boyutu tanımlarına da bazı eklemeler yapılarak kontrol listesine son şekli verilmiştir. Bunun sonucunda okul öncesi dönemde verilecek değerlere yönelik olarak sevgi, saygı/nezaket, yardımlaşma, işbirliği, hoşgörü, dürüstlük/doğruluk, sorumluluk olmak üzere yedi tane değer kategorisi belirlenmiştir. Değerlendirilecek çizgi filmler ise “Youtube” kanalları üzerinden izlenmiş ve var olan değerler kodlanarak kaydedilmiştir.

3.5. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada öncelikle çocukların en çok izlediği çizgi filmler internet üzerinden hazırlanan anketle belirlenmiştir. Kasım 2018-Mart 2019 tarihleri arasında bu çizgi filmlere ait toplamda 25 bölüm izlenmiştir. Daha sonra okul öncesinde ele alınacak değerler belirlenmiş, “Okul Öncesi Dönem Değerlerine İlişkin Kontrol Listesi” oluşturulmuş ve çizgi filmlerde geçen ifadeler kontrol listesinde yer alan tanımlara göre kaydedilmiştir. Araştırmacı, bölümleri izlerken eş zamanlı olarak iki farklı uzmana filmler içinden rastgele belirlediği bir bölümü seçerek göndermiş ve belirlenen değerler konusunda görüş birliğine varılması sağlanmıştır.

3.6. Verilerin Analizi

Araştırmada nitel analiz yöntemlerinden içerik analizi metodu kullanılmıştır. İçerik analizi, bir metindeki benzer öğelerin belirli kavram ve temalarla kodlayarak, daha küçük kategorilerle özetleyen ve okuyucunun anlayacağı şekilde düzenlemeyi sağlayan nitel verilerin nicel verilere dönüştürüldüğü sistematik, yinelenebilir bir tekniktir (Kaya ve Koçak Usluel, 2011; Öğülmüş, 1991; Özyürek ve arkadaşları, 2018; şimşek ve Yıldırım, 2016;).

İçerik analizi, çoğunlukla yazılı ve görsel verilerin analizinde kullanılmaktadır. Araştırmaacı, araştırma konusu ile ilgili kategoriler oluşturur ve incelediği verileri bu kategorideki tanımları esas alarak saymaktadır. Araştırmaacının kategorileri oluştururken dikkatli olması benzer araştırmayı yapacak araştırmacılar için uygun bir kaynak olmasını sağlayacaktır (Özdemir, 2010).

İçerik analizinde kodlama işlemi sözcük, cümle, paragraf ya da sayfalık veri şeklinde bölümlendirilerek tanımlayıcı isimlendirmeler kullanılmalıdır. Tüm verilerin bu şekilde kodlanmasıyla bir liste oluşturulur ve verilerin incelenmesi bu liste ile sağlanmaktadır (şimşek ve Yıldırım, 2016).

Yapılan araştırmanın amacına bağlı olarak farklı analiz birimleri söz konusudur. Bunlar; sözcük, tema, karakter/kişi, cümle ya da paragraf, madde ve içeriktir (şimşek ve Yıldırım, 2016). Çalışmada değerlere ilişkin sözel ifadeler ve davranış kalıpları incelendiğinden sözel ifade boyutunda analiz birimi olarak “cümle/sözcük”, davranışsal ifade boyutunda analiz birimi olarak “davranış kalıpları”ndan yararlanılmıştır (Akıncı, 2013).

Dokümanlardan elde edilen verilerin mutlaka sayısallaştırılması ya da nicelleştirilmesi gerekmez. Bunun yerine araştırmaacı belirlediği kategoriler ve analiz birimi doğrultusunda analiz sonuçlarını düz yazı şeklinde de rapor edebilir. (şimşek ve Yıldırım, 2016).

Bu çalışmada, çizgi filmlerde hangi değerlere yer verildiğine ve değer kategorilerinin sözel ve davranışsal boyuttaki sıklığına yer verilmiştir. Ortaya çıkan bilgiler oluşturulan frekans ve yüzde dağılımı tablosuna kaydedilmiştir. Çizgi filmlerin jenerik kısımları analize dahil edilmemiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Bir araştırmanın verileri geçerlik ve güvenilirliğe dayandığı zaman güven verir ve geçerlik ve güvenilirlik analizlerini yapmadan araştırmanın analizlerini tablo haline getirmek, araştırmayı yorumlamak doğru değildir. Araştırmanın hatalardan arındırılması güvenilirlik ile ilgiliyken araştırmayı güçlü kılan ise geçerliktir (Şencan, 2005).

İçerik analizinde güvenilirliğin sağlanması için birkaç farklı yöntem vardır. Bunlardan ilki, aynı belgeyi aynı araştırmacılara iki farklı zamanda verip aralarındaki korelasyonu hesaplamaktır. Bu zamana bağlı güvenilirliği hesaplamak içindir. Diğeri ise aynı zamanda bu çalışmada uygulanan yöntem olan, aynı belgelerin farklı araştırmacılara aynı zamanda verilerek aralarındaki korelasyonu hesaplamaktır. Bu ise gözleme bağlı güvenirlidir. İkinci yöntemin daha iyi sonuç verdiği tespit edilmiştir. Bunun nedeni ise farklı araştırmacılar arasındaki güvenilirlik yüksek olduğunda zaman açısından güvenilirliğin de yüksek olmasıdır (Akıncı, 2013; Şimşek ve Yıldırım, 2016).

Araştırmanın güvenilirliğinin sağlanması için “Okul Öncesi Dönem Değerlerine İlişkin Kontrol Listesi” alanda çalışan iki farklı uzmana aynı zamanda gönderilmiş, araştırmacı tarafından da farklı bir zamanda kodlama yapılmıştır. Görüş birliğine varılan ve görüş ayrılığına varılan kodlamalar tespit edilmiştir. Bu kodlamalarla birlikte araştırmanın güvenilirliğinin sağlanması Miles ve Huberman’ın (1994) formülünden yola çıkılarak yapılmıştır. Formül aşağıda verilmiştir:

$$\text{Güvenirlilik} = \frac{\text{Görüş birliği}}{(\text{Görüş birliği} + \text{Görüş ayrılığı})} \times 100$$

Formülün değerlendirilmesi ve kodlayıcılar arasındaki tutarlılığın %70'den yüksek olmasının hesaplanması sonucunda iki uzman arasındaki uzlaşma değerleri %87 ve %94 bulunmuştur. Bu sonuçlar % 70'den büyük olduğunda değerlendirmelerin güvenilir olduğu söylenebilir.

Geçerlik ise araştırılan olguyu, var olan şekliyle ve tarafsız biçimde araştırmacının gözlemlemesi anlamında kullanılmaktadır. Araştırmacı olay ve olguları bütün haline getirmek için bazı yöntemler kullanmalıdır. Bunlar; çeşitleme, katılımcı teyidi, meslektaş teyidi gibi ek yöntemler olabilir (Şimşek ve Yıldırım, 2016). Bu çalışmanın geçerliliği, değerlere ilişkin kategoriler hakkında uzman görüşü alınarak sağlanmıştır.

3.7. Araştırmanın Sınırlılıklar

1. Araştırma, çocuklar tarafından en çok izlenen beş çizgi film ve bu çizgi filmlerden rastgele seçilen beşer bölüm ile sınırlıdır.
2. Bu araştırma, okul öncesi dönem için belirlenmiş değerlerle sınırlıdır.

4. BULGULAR

Araştırmanın bu kısmında çocukların en çok izlediği çizgi filmlerde yer alan değerlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımını gösteren sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 3. En Çok İzlenen Çizgi Filmlerde Verilen Değerlere İlişkin Frekans Dağılımı

Değerler	Çizgi filmler	Toplam süre	f	Bölüm başına düşen ortalama değer sayısı
Sevgi	Rafadan Tayfa	1 sa 9 dk 2 sn.	81	16,2
	Niloya	31 dk 28 sn.		
	Harika Kanatlar	55 dk 9 sn.		
	Pepee	57 dk 41 sn.		
	Maşa ile Koca Ayı	35 dk 51 sn.		
Saygı/Nezakət	Rafadan Tayfa	1 sa 9 dk 2 sn.	214	42,8
	Niloya	31 dk 28 sn.		
	Harika Kanatlar	55 dk 9 sn.		
	Pepee	57 dk 41 sn.		
	Maşa ile Koca Ayı	35 dk 51 sn.		
Sorumluluk	Rafadan Tayfa	1 sa 9 dk 2 sn.	22	4,4
	Niloya	31 dk 28 sn.		
	Harika Kanatlar	55 dk 9 sn.		
	Pepee	57 dk 41 sn.		
	Maşa ile Koca Ayı	35 dk 51 sn.		
İş birliği	Rafadan Tayfa	1 sa 9 dk 2 sn.	16	3,2
	Niloya	31 dk 28 sn.		
	Harika Kanatlar	55 dk 9 sn.		
	Pepee	57 dk 41 sn.		
	Maşa ile Koca Ayı	35 dk 51 sn.		
Dürüstlük/Doğruluk	Rafadan Tayfa	1 sa 9 dk 2 sn.	20	4
	Niloya	31 dk 28 sn.		
	Harika Kanatlar	55 dk 9 sn.		
	Pepee	57 dk 41 sn.		
	Maşa ile Koca Ayı	35 dk 51 sn.		
Yardımsverlik	Rafadan Tayfa	1 sa 9 dk 2 sn.	48	9,4
	Niloya	31 dk 28 sn.		
	Harika Kanatlar	55 dk 9 sn.		
	Pepee	57 dk 41 sn.		
	Maşa ile Koca Ayı	35 dk 51 sn.		
Hoşgörü	Rafadan Tayfa	1 sa 9 dk 2 sn.	15	3
	Niloya	31 dk 28 sn.		
	Harika Kanatlar	55 dk 9 sn.		
	Pepee	57 dk 41 sn.		
	Maşa ile Koca Ayı	35 dk 51 sn.		

Tablo 3’de en çok izlenen beş çizgi filmde hangi değerlere ne kadar yer verildiği ve ortaya çıkan değerlerin beş bölüme göre oranları görülmektedir.

Buna göre “sevgi” değerine en çok “Pepee” (n=44) çizgi filmde yer verildiği bunu sırasıyla “Niloya” (n=14), “Rafadan Tayfa” (n=11), “Harika Kanatlar” (n=8) ve “Maşa ile Koca Ayı” (n=4) çizgi filmlerinin izlediği görülmektedir.

“Saygı/nezaket” değerinin en çok “Harika Kanatlar” (n=97) çizgi filmde olduğu bunu sırasıyla “Pepee” (n=58) “Rafadan Tayfa” (n=33), “Niloya” (n=23) ve “Maşa ile Koca Ayı” (n=3) çizgi filmlerinin izlediği görülmektedir.

“Yardımsızlık” değerinin en çok “Harika Kanatlar” (n=14) çizgi filmde olduğu bunu sırasıyla “Rafadan Tayfa” (n=12), “Maşa ile Koca Ayı” (n=9), “Niloya” (n=7) ve “Pepee” (n=6) çizgi filmlerinin izlediği görülmektedir.

“İşbirliği” değerinin en çok “Rafadan Tayfa” (n=11) çizgi filmde olduğu bunu sırasıyla ve Niloya (n=2), “Maşa ile Koca Ayı” (n=2) ve “Harika Kanatlar” (n=1) çizgi filmlerinin izlediği görülmektedir. “Pepee” çizgi filmde ise bu değere rastlanmamıştır.

“Dürüstlük/doğruluk” değerinin en çok “Rafadan Tayfa” (n=10) çizgi filmde olduğu bunu sırasıyla “Pepee” (n=6), “Niloya” (n=2) ve “Maşa ile Koca Ayı” (n=2) çizgi filmlerinin izlediği görülmektedir. “Harika Kanatlar” çizgi filmde ise bu değere rastlanmamıştır.

“Sorumluluk” değerinin en çok “Rafadan Tayfa” (n=9) çizgi filmde olduğu bunu sırasıyla “Harika Kanatlar” (n=5), “Niloya” (n=3), “Maşa ile Koca Ayı” (n=3) ve “Pepee” (n=2) çizgi filmlerinin izlediği görülmektedir.

“Hoşgörü” değerinin en çok “Pepee” (n=11) filmde olduğu bunu sırasıyla “Rafadan Tayfa” (n=2), Niloya (n=1) ve “Maşa ile Koca Ayı” (n=1) çizgi filmlerinin izlediği görülmektedir. “Harika Kanatlar” çizgi filmde ise bu değere rastlanmamıştır.

Tablo 4’te “Rafadan Tayfa” çizgi filminde yer alan değerlere ilişkin frekans ve yüzdeler görülmektedir.

Tablo 4. “Rafadan Tayfa” Çizgi Filminde Yer Alan Değerlere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Değer Adı	Sözel İfade Boyutu			Davranışsal İfade Boyutu			Genel Toplam	
	f	%	Örnek	f	%	Örnek	f	%
Sevgi	3	5,00	-Benim güzel anneciğim.	8	28,57	Akın’ın Yumak’ın başını okşaması.	11	12,5
Saygı/Nezaket	28	46,6	-Senin gibi mahallemizin bir büyüğü yapsın istedik.”	5	17,85	Kamil’in eliyle Sevim’e yol vermesi.	33	37,5
Yardımselik	7	11,6	-Sana dükkânda yardım edeceğiz.	5	17,85	Hale’nin Basri’nin koluna girip eve götürmesi.	12	13,63
İşbirliğı	7	11,6	-Birlikte bu işin üstesinden geleceğiz.	4	14,28	Çocukların hepsinin ellerini üst üste koyması.	11	12,5
Doğruluk/Dürüstlük	8	13,3	-Hayır ikisi de tek kelime etmediler.	2	7,14	Çocukların hatalarını anlayıp köfte arabasını tamir etmeleri.	10	11,36
Sorumluluk	6	10,0	-Görev başarıyla tamamlandı.	3	10,71	Çocukların sabah erkenden bakkalın önünde olmaları.	9	10,22
Hoşgörü	1	1,6	-Yok be ağabeycim helal olsun yediklerin.	1	3,57	Kamil’in araba için Rüstem’den özür dilemesi.	2	2,27
Toplam	60	100,00		28	100,00		88	100,00

Tablo 4’e göre Rafadan Tayfa çizgi filminde en fazla yer verilen değer in saygı/nezaket (n=33) olduğı, bu değeri sırasıyla yardımselik (n=12), sevgi

(n=11), işbirliği (n=11) değerlerinin izlediği görülmektedir. En az yer verilen değerlerin ise doğruluk/dürüstlük (n=10), sorumluluk (n=9) ve hoşgörü (n=2) olduğu görülmektedir.

Rafadan Tayfa çizgi filminde sözel ifadeler (n=60), davranışsal ifadelerden (n=26) daha çok yer verilmiştir. Tabloda Rafadan Tayfa çizgi filminin değerleri sözel ifade boyutunda incelendiğinde; en fazla yer verilen değer saygı/nezaket (n=28) olduğu, bu değeri sırasıyla doğruluk/dürüstlük (n=8), yardımseverlik (n=7), işbirliği (n=7), sorumluluk (n=6) değerlerinin izlediği, en az yer verilen değerlerin ise sevgi (n=3) ve hoşgörü (n=1) olduğu görülmektedir.

Tabloda Rafadan Tayfa çizgi filminin değerleri davranışsal ifade boyutunda incelendiğinde; en fazla yer verilen değer sevgi (n=8) olduğu, bu değeri sırasıyla saygı/nezaket (n=5), yardımseverlik (n=5) değerlerinin izlediği, en az yer verilen değerlerin ise işbirliği (n=4), sorumluluk (n=3), doğruluk/dürüstlük (n=2) ve hoşgörü (n=1) olduğu görülmektedir.

Aşağıda “Rafadan Tayfa” çizgi filmindeki değerlere ilişkin örneklere yer verilmiştir. Örneğin “saygı/nezaket” değeriyle ilgili “Rafadan Tayfa’nın Ekmek Teknesi” bölümünde şu sözel ifadeler geçmiştir.

Kamil: “Rüstem ağabey çok özür dilerim.”

Hayri: “Aferin Akın.”

Rüstem: “Çocuklar ne kadar teşekkür etsem azdır.”

Mert: “Aslında en çok Akın’a teşekkür etmek lazım.” “Adamın bahçesine girmek doğru bir şey değil.” cümleleri “nezaket” kategorisinde değerlendirilmiştir.

“Ekmek Teknesi” bölümünde 1. dk 28. sn. de Akın’ın Yumak’ın başını okşadığı, 10. dk 6. sn. de Basri’nin Yumak’a yemek verdiği, 10. dk 54. sn. de Akın’ın Yumak’ı kucağına aldığı ve 13. dk 4. sn. de Basri’nin Yumak’ı kucağına aldığı sahneler “sevgi” kategorisine ait davranışsal ifade boyutunda değerlendirilmiştir.

“İşbirliği” değeriyle ilgili “Kadın İş” bölümünde şu sözel ifadeler geçmiştir.

Sevim: “El birliği ile çabucak bitiririz işleri.”

Mert: “Birlikte yapacağız.”

Aşağıda “Rafadan Tayfa” çizgi filmindeki değerlere ilişkin örneklere yer verilmiştir. Örneğin “saygı/nezaket” değeriyle ilgili “Rafadan Tayfa’nın Kadın İşi” bölümünde şu sözel ifadeler geçmiştir.

Sevim: “Haydi Basri Amca çok yordun kendini.” “Ah Basri Amca ah hiç dikkat etmiyorsun kendine.”

Rüstem: “Aman Basri Amca niye sinirlendin böyle?” “Aferin çocuklar.” “Kal sağlıcakla.” “Geç otur yorma kendi artık.”

Hayri: “Umarım bir şey olmaz.”

“İşbirliği” değeriyle ilgili “Evlere Servis” bölümünde ise şu ifadelere yer verilmiştir.

Mert: “Artık bir iş bölümü yapabiliriz.” Cümlesi “işbirliği” kategorisinde değerlendirilmiştir.

“Yardıms severlik” değeriyle ilgili “Kadın İşi” bölümünde şu ifadelere yer verilmiştir.

Sevim: “Yardım edeceğiz.” “Bu hafta yaşlılara yardım haftası.” “Basri amcaya yardım ediyoruz.” “Hadi o zaman gelin siz de yardım edin.” “Yardıms severlik” değerine ait görsele Resim 1’de yer verilmiştir.

Resim 1. Kadın İşi Bölümü Yardımseverlik Değeri Davranışsal İfade Boyutuna İlişkin Sahne

“Doğruluk/dürüstlük” değeriyle ilgili “Trafik Haftası” bölümünde şu ifadelere yer verilmiştir.

Akın: “Hayri ağabey yanlış bir şey yapmadı ki tam da trafik kurallarına göre davranıyor.”

Mert: “Hata biraz da bizde Sevim.”

“Doğruluk/dürüstlük” değeriyle ilgili “Büyük Sır” bölümünde şu ifadelere yer verilmiştir.

Kamil: “Hayri’ye bu sırrı kimseye söylemeyeceğime söz verdim.”

Mert: “Olmaz Hayri’ye söz verdim.”

Akın: “Haklısın Kamil ağabey.” “Hayir ikisi de tek kelime etmediler.”Cümleleri “doğruluk/dürüstlük” kategorisinde değerlendirilmiştir.

“Sorumluluk” değeriyle ilgili “Ekmek Teknesi“ bölümünde şu sözel ifadeler geçmiştir.

Mert: “Bu durum bizim suçumuz.” “Bunu düzeltmek de bizim görevimiz.” “Bu arabayı tamir etmek boynumuzun borcu.” Cümleleri “sorumluluk” kategorisinde değerlendirilmiştir.

Aynı bölümün 12. dk 16. sn.de çocukların bozdukları köfte arabasını tamir etmeleri ve “Kadın İşi” bölümünün 5. dk 49. sn. sn.de çocukların evi temizleyip görevlerini yerine getirdikleri bölümler “sorumluluk” kategorisine ait davranışsal ifade boyutunda değerlendirilmiştir.

Tablo 5’te “Niloya” çizgi filminde yer alan değerlere ilişkin frekans ve yüzdeler görülmektedir.

Tablo 5. “Niloya” Çizgi Filminde Yer Alan Değerlere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Değer Adı	Sözel İfade Boyutu			Davranışsal İfade Boyutu			Genel Toplam	
	F	%	Örnek	f	%	Örnek	f	%
Sevgi	6	18,18	-Niloya'm benim, güzel kızım.	8	42,10	Babaannenin Niloya'yı öpmesi.	14	26,92
Yardıms severlik	2	6,06	-Ben de size yardım edebilir miyim?	5	26,31	Murat'ın çatıyı tamir eden babasına yardım etmesi.	7	13,46
İşbirliği	-	-	-	2	10,52	Karınca ların birlikte yük taşımaları.	2	3,84
Saygı/Nezak et	20	60,60	-Ağabeycim yarışını sen kazandın tebrik ederim.	3	15,78	Niloya'nın görüşürüz derken elini sallaması.	23	44,23
Doğruluk/Dürüstlük	2	6,06	-Onları ben yapmadım ki!	-	-	-	2	3,84
Sorumluluk	2	6,06	-Benim de oyuncaklarımı toplamam gerekiyor.	1	5,53	Niloya'nın fındık toplaması.	3	5,76
Hoşgörü	1	3,03	Damlaya damlaya göl olur. Sen de zamanla biriktirsin.	-	-	-	1	1,92
Toplam	33	100,00		19	100,00		52	100,00

Tablo 5’e göre Niloya çizgi filminde en fazla yer verilen değer in saygı/nezaket (n=23) olduğu, bu değeri sırasıyla sevgi (n=14), yardıms severlik (n=7) değ erlerinin

izlediği, en az yer verilen değerlerin ise sorumluluk (n=3), doğruluk/dürüstlük (n=2), işbirliği (n=2) ve hoşgörü (n=1) olduğu görülmektedir.

Niloya çizgi filmde sözel ifadeler (n=33), davranışsal ifadelerden (n=19) daha çok yer verilmiştir. Tabloda Niloya çizgi filminin değerleri sözel ifade boyutunda incelendiğinde; en fazla yer verilen değerlerin saygı/nezaket (n=20) ve sevgi (n=6) değerinin olduğu, en az yer verilen değerlerin ise yardımseverlik (n=2), doğruluk/dürüstlük (n=2), sorumluluk (n=2) ve hoşgörü (n=1) olduğu görülmektedir. İşbirliği değeri sözel ifade boyutunda görülmemektedir.

Tabloda Niloya çizgi filminin değerleri davranışsal ifade boyutunda incelendiğinde; en fazla yer verilen değerlerin sevgi (n=8) ve yardımseverlik (n=5) olduğu, en az yer verilen değerlerin ise saygı/nezaket (n=3), işbirliği (n=2) ve sorumluluk (n=1) olduğu görülmektedir. Doğruluk/dürüstlük ve hoşgörü değerleri davranışsal ifade boyutunda görülmemektedir.

Aşağıda “Niloya” çizgi filmdeki değerlere ilişkin örneklere yer verilmiştir. Örneğin “nezaket” değeriyle ilgili “Niloya’nın Fındık Zamanı“ bölümünde şu sözel ifadeler geçmiştir.

Babaanne: “Teşekkür ederim.” “Çok güzel bir hediye.” “Çok teşekkür ederim.”

Niloya: ”Ağabeycim yarışı sen kazandın tebrik ederim.”

“Nezaket” değeriyle ilgili “Küsleri Barıştıralım“ bölümünde geçen sözel ifadeler ise şunlardır:

Murat: “Seni üzdüğüm için özür dilerim.” ”El işi kağıtları için de teşekkür ederim.”

Metem: ”Ben de özür dilerim Murat.”

“Nezaket” değeriyle ilgili “Küsleri Barıştıralım“ bölümünde şu sözel ifadeler geçmiştir.

Niloya: "Ne güzel bir oyun."

Mine: "İstersen sen de benimle oynayabilirsin."

Niloya: "Ağabey çok güzel aştın dalgaları."

Murat: "Teşekkür ederim Niloya." Cümleleri "nezaket" kategorisinde değerlendirilmiştir.

"Karıncı Parkı" bölümündeki 2. dk 1. sn. de Niloya'nın elma toplaması, 2. dk 33. sn. ve 2. dk 43. sn. de karıncaların birbirinin yüklerini almaları ve 4. dk 5. sn. de Niloya'nın karıncalar için park yapması yardım etme anlamları taşıdığı için "yardımseverlik" kategorisine ait davranışsal ifade boyutunda değerlendirilmiştir.

"Damlaya Damlaya Göl Olur" bölümündeki Niloya'nın babasına, annesine ve ağabeyine sarılması ile babanın ve ağabeyinin Niloya'ya sarılması "sevgi" kategorisine ait davranışsal ifade boyutunda değerlendirilmiştir.

Bu ifadelerle ait görsellere Resim 2'de yer verilmiştir.

Resim 2. Damlaya Damlaya Göl Olur Bölümü Sevgi Değeri Davranışsal İfade Boyutuna İlişkin Sahneler

Tablo 6'da "Harika Kanatlar" çizgi filmde yer alan değerlere ilişkin frekans ve yüzdeler görülmektedir.

Tablo 6. “Harika Kanatlar” Çizgi Filminde Yer Alan Değerlere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Değer Adı	Sözel İfade Boyutu			Davranışsal İfade Boyutu			Genel Toplam	
	f	%	Örnek	f	%	Örnek	f	%
Sevgi	4	3,84	-En çok sizinle yemek yemeyi seviyorum.	4	19,04	Babasının Hemy’i öpmesi.	8	6,4
Yardıms severlik	9	8,65	Arkadaşlarının yeni adresleri için yardıma ihtiyacımız var.	5	23,80	Donnie’nin resmi kurutmaya yardım etmesi.	14	11,2
İşbirliği	1	0,96	-Şimdi gruplara ayrılıp resim yapalım.	-	-	-	1	0,8
Saygı/Nezaket	86	82,69	-Bu güzel yemek için teşekkür ederiz.	11	52,38	Jet’in anneyi selamlaması.	97	77,6
Sorumluluk	4	3,84	-Arkadaşlar benim de uçmam gerekiyor.	1	4,76	Jet’in ödülünü almadan görevin için gitmesi.	5	4
Toplam	104	100,00		21	100,00		125	100,00

Tablo 6’ya göre Harika Kanatlar çizgi filminde en fazla yer verilen değer in saygı/nezaket (n=97) olduğu, bu değeri sırasıyla yardıms severlik (n=14) ve sevgi (n=7) değerlerinin izlediği, en az yer verilen değerlerin ise sorumluluk (n=5) ve işbirliği (n=1) olduğu görülmektedir. “Hoşgörü ve dürüstlük/doğruluk” değer kategorilerine bu filmde rastlanmamıştır.

Harika Kanatlar çizgi filminde sözel ifadelere (n=104), davranışsal ifadelerden (n=21) daha çok yer verilmiştir. Tabloda Harika Kanatlar çizgi filminin değerleri sözel ifade boyutunda incelendiğinde; en fazla yer verilen değerlerin saygı/nezaket (n=86) ve yardıms severlik (n=9) olduğu en az yer verilen değerlerin ise sevgi (n=4), sorumluluk (n=4) ve işbirliği (n=1) olduğu görülmektedir.

Tabloda Harika Kanatlar çizgi filminin değerleri davranışsal ifade boyutunda incelendiğinde; en fazla yer verilen değerin saygı/nezaket (n=11) olduğu, en az yer

verilen değerlerin ise yardımseverlik (n=5), sevgi (n=4) ve sorumluluk (n=1) olduğu görülmektedir. İşbirliği değeri davranışsal ifade boyutunda görülmemektedir.

Aşağıda “Harika Kanatlar” çizgi filmindeki değerlere ilişkin örneklere yer verilmiştir. Örneğin “saygı/nezaket” değeriyle ilgili “Aile Saati“ bölümünde şu sözel ifadeler geçmiştir.

Jet: “Görüşürüz.” “Merhaba Jimbo.”

Hemy: “İçeri girmez misin?” “Teşekkür ederim anne.”

Hemy-Anne: “Gle gle.”

Baba: “zr dilerim.” “Herkesi afiyet olsun.”

Hemy: ”Bizleri bir araya getirdiğin için asıl ben size teşekkür ederim.” cmleri “nezaket” kategorisinde değerlendirilmiştir.

Bölümün 10. dk 12. sn. sinde Hemy’nin Dizzy’i eliyle içeri davet etmesi “saygı/nezaket” kategorisine ait davranışsal ifade boyutunda değerlendirilmiştir.

“Saygı/nezaket” değeriyle ilgili “Resim Arkadaşları“ bölümünde şu sözel ifadeler geçmiştir.

Jet: ”Hoşça kalın ocuklar.” “Merhaba Jimbo.”

William: ”Teşekkür ederim Jet.” “Gelmek ister misin?”

Jet: ”Sen gerçekten iyi bir ressamısın William.”

William: ”Yardımlarınız için çok teşekkür ederim.” “Jet, Donnie size de teşekkür borçluyum.”

“Saygı/nezaket” değeriyle ilgili “Titrek Bacaklar“ bölümünde şu sözel ifadeler geçmiştir.

Jet: ”Sen harika kayıyorsun.”

Wayne: ”Gerçekten de iyi kayıyor.”

Druw: ”Teşekkür ederim Büyük Albert.” “Kendime inanmamı sağladığınız için teşekkür ederim.”

“Sorumluluk” değeriyle ilgili “Aile Saati“ bölümünde şu sözel ifadeler geçmiştir.

Baba: “Postayı dağıtmak için acele edeyim, görev beklemez.”

Dizzy: ”Daima kurtarmaya hazırım.”

Jet: ”Bütün teslimatı bitirdim.”

“Sevgi” değeriyle ilgili “Kağıt Muhafızları“ bölümünde şu sözel ifadeler geçmiştir.

Nasako: ”Biz sadece Namigo’yu çok özledik.”

Yuki: ”Onu son bir kez daha görmeyi çok isterdik.” “Biz seni çok özledik Namigo.”

“Aile Saati” bölümündeki babanın Hemy’nin başını okşadığı, burnuna dokunduğu ve öptüğu kısımlar ile 10. dk 27.sn.de Hemy’nin babasının koluna yaslandığı kısım sevgi kategorisine ait davranışsal ifade boyutunda değerlendirilmiştir.

“Yardıms severlik” değeriyle ilgili “Viking Seyahati” bölümünde geçen ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

Carl: ”Haydi ona yardım edelim.” “Yardım edin de çıkaralım.”

Jet: “Bize daha fazla yardım gerek.”

Kamp öğretmeni: ”Yardıma ihtiyacımız var.”

Mira: “Jet sen de itmeme yardım et.” Cümleleri “yardıms severlik” kategorisinde değerlendirilmiştir.

“Viking Seyahati” bölümündeki 6. dk 59.sn.de Carl’ın Jet’in kafasındaki maskeyi çıkarmaya yardım etmesi ve Mira’nın 9. dk 37. sn. ile 10. dk’da tekne için yaptığı yardımlar “yardıms severlik” kategorisine ait davranışsal ifade boyutunda değerlendirilmiştir.

Tablo 7’de “Pepee” çizgi filmde yer alan değerlere ilişkin frekans ve yüzdeler görülmektedir.

Tablo 7. “Pepee” Çizgi Filminde Yer Alan Değerlere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Değer Adı	Sözel İfade Boyutu			Davranışsal İfade Boyutu			Genel Toplam	
	f	%	Örnek	f	%	Örnek	f	%
Sevgi	37	33,63	-Güzel kalpli Bebeciğim.	7	41,17	Pepee ile Bebee'nin sarılması.	44	34,64
Yardımseverlik	3	2,72	Sen beğendiğin çiçekleri seçersen ben de senin için bu saksıya dikebilirim.	3	17,64	Şıla'nın Pepe'ye annesi için çiçeklerden saksı oluşturmaya yardım etmesi.	6	4,72
Saygı/Nezaket	54	49,09	-Senden çok özür dilerim kardeşim.	4	23,52	Bebee'nin Pepe'yi eliyle selamlaması.	58	45,66
Doğruluk/Dürüstlük	5	4,54	-Gerçekten istemeden kırıldı.	1	5,88	Pepee'nin hatasını görüp kardeşine kendini affettirmesi.	6	4,72
Sorumluluk	1	0,9	Ağabeyimin ittir gitini onarmaya çalışıyorum.	1	5,88	Bebee'nin kırıldığını tamir etmesi.	2	1,57
Hoşgörü	10	9,09	-Sana bir şey olmadı ya sorun değil.	1	5,88	Pepee'nin kardeşinden özür dilemesi.	11	8,66
Toplam	110	100,00		17	100,00		127	100,00

Tablo 7’ye göre Pepee çizgi filmde en fazla yer verilen değer saygı/nezaket (n=58) olduğu, bu değeri sırasıyla sevgi (n=44), hoşgörü (n=11) değerlerinin izlediği, en az yer verilen değerlerin ise yardımseverlik (n=6), doğruluk/dürüstlük (n=6) ve sorumluluk (n=2) olduğu görülmektedir. “İşbirliği” değer kategorisine bu filmde rastlanmamıştır.

Pepee çizgi filminde sözel ifadeler (n=110), davranışsal ifadelerden (n=16) daha çok yer verilmiştir. Tabloda Pepee çizgi filminin değerleri sözel ifade boyutunda incelendiğinde; en fazla yer verilen değer saygı/nezaket (n=54) olduğu, bu değeri sırasıyla sevgi (n=37), hoşgörü (n=10) olduğu, en az yer verilen değerlerin ise doğruluk/dürüstlük (n=5), yardımseverlik (n=3) ve sorumluluk (n=1) olduğu görülmektedir.

Tabloda Pepee çizgi filminin değerleri davranışsal ifade boyutunda incelendiğinde; en fazla yer verilen değer sevgi (n=7) olduğu, bu değeri sırasıyla saygı/nezaket (n=4), yardımseverlik (n=3) değerlerinin izlediği, en az yer verilen değerlerin ise sorumluluk (n=1), doğruluk/dürüstlük (n=1) ve hoşgörü (n=1) olduğu görülmektedir.

Aşağıda “Pepee” çizgi filmindeki değerlere ilişkin örneklere yer verilmiştir. Örneğin “saygı/nezaket” değeriyle ilgili “Kalbim Kırıldı“ bölümünde şu sözel ifadeler geçmiştir.

Şuşu: “Merhaba Pepee.” “Güle güle kullan.”

Dede: “Pepee oğlum neden ağlıyorsun.”

Bebec: “Onun üzüleceğini bilerek bunu nasıl yaparım.”

Pepee: “İzin verirsen kalbini bir şekilde onarabilirim.” “Sen benim için çok değerlisin.” Cümleleri “saygı/nezaket” kategorisinde değerlendirilmiştir.

“Doğruluk/dürüstlük” değeriyle ilgili “Kalbim Kırıldı“ bölümünde şu sözel ifadeler geçmiştir.

Bebec: “Evet ama gerçekten istemeden kırıldı.” ”Ben bugün istemeden ağabeyimin ittir-gitini kırdım.”

Dede: ”Haklısın Bebeciğim.” “Doğru olan her şey ortaya çıkacaktır.”

“Hoşgörü” değeriyle ilgili “Kalbim Kırıldı“ bölümünde şu sözel ifadeler geçmiştir.

Şuşu: “Tamam üzülme bulunur bir çaresi.”

Dede: “Sen yanlış bir şey yapmadın, doğru olan her şey ortaya çıkacaktır.”

Pepee: “Ben seni ne kadar çok üzümüşüm kardeşim.” “İttir gitimi bilerek kırdığımı düşünmek benim eşek kafalılığım.”

“Sevgi” değeriyle ilgili “Benim Annem Güzel Annem” bölümünde şu sözel ifadeler geçmiştir.

Anne: ”Gel sen de öp bir tanem.”

Pepee: ”Seni öpmek istedim.” ”Benim annem, güzel annem.” “Anneme bu çiçeği verirken bir tane de onu çok sevdiğimi anlatan şarkı söyleyeceğim.” Cümleleri “sevgi” kategorisinde değerlendirilmiştir.

Bu ifadelere ek olarak bu bölümde Pepee’nin ve Bebee’nin annelerini öptüğü sahne ve Pepee’nin annesi ile sarılması sevgi değerine ait davranışsal ifade boyutunda değerlendirilmiştir.

Bu ifadelere ait görsellere Resim 3’de yer verilmiştir.

Resim 3. Benim Annem Güzel Annem Bölümü Sevgi Değeri Davranışsal İfade Boyutuna İlişkin Sahneler

“Sevgi” değeriyle ilgili “Pepee Atma Kullan Öğreniyor” bölümünde şu sözel ifadeler geçmiştir.

Şuşu: “Kalış seni çok özlemiş Pepee.”

Pepee:”Seni çok sevdim kukla Memo.”

Memo:”Ben de seni sevdim.”

“Geceleri herkes uyur” bölümünün 3. dk 5. sn.’sinde Pepee’nin kardeşini önemseyip ona süt alması saygı/nezaket kategorisine ait davranışsal ifade boyutunda değerlendirilmiştir.

Tablo 8’de “Maşa ile Koca Ayı” çizgi filmde yer alan değerlere ilişkin frekans ve yüzdeler görülmektedir.

Tablo 8. “Maşa ile Koca Ayı” Çizgi Filminde Yer Alan Değerlere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Değer Adı	Sözel İfade Boyutu			Davranışsal İfade Boyutu			Genel Toplam	
	f	%	Örnek	f	%	Örnek	f	%
Sevgi	-	-	-	4	25	Koca Ayı’nın Maşa’ya sarılması.	4	16
Yardımsverlik	3	33,33	-Hadi gidip ona yardım edelim.	6	37,5	Ayıların Maşa’nın kaymasına yardım etmesi.	9	36
İşbirliği	-	-	-	2	12,5	Maşa’nın reçel yaparken ordaki hayvanlara görev dağılımı yapması.	2	8
Doğruluk/Dürüstlük	2	22,22	-Uslu bir çocuk olacağım gerçekten söz veriyorum.	-	-	-	2	8
Saygı/Nezaket	3	33,33	-Merhaba.	1	6,25	Maşa’nın seyirciyi selamlaması.	3	12
Sorumluluk	-	-	-	3	18,75	Maşa’nın reçel yapması.	3	12
Hoşgörü	1	11,11	-Bunu hak ettim.	-	-	-	1	4
Toplam	9	100,00		16	100,00		25	100,00

Tablo 8’e göre Maşa ile Koca Ayı çizgi filmde en fazla yer verilen değerlerin yardımsverlik (n=8) ve sevgi (n=4) olduğu, en az yer verilen değerlerin ise

saygı/nezaket (n=3), sorumluluk (n=3), doğruluk/dürüstlük (n=2), işbirliği (n=2) ve hoşgörü (n=1) olduğu görülmektedir.

Maşa ile Koca Ayı çizgi filmde davranışsal ifadelerine (n=16), sözel ifadelerden (n=9) daha çok yer verilmiştir. Tabloda Maşa ile Koca Ayı çizgi filminin değerleri sözel ifade boyutunda incelendiğinde; en fazla yer verilen değerlerin yardımseverlik (n=3) ve saygı/nezaket (n=2) olduğu en az yer verilen değerlerin ise doğruluk/dürüstlük (n=2) ve hoşgörü (n=1) olduğu görülmektedir. Sevgi, işbirliği ve sorumluluk değerleri sözel ifade boyutunda görülmemektedir.

Tabloda Maşa ile Koca Ayı çizgi filminin değerleri davranışsal ifade boyutunda incelendiğinde; en fazla yer verilen değerlerin yardımseverlik (n=6) ve sevgi (n=4) olduğu, en az yer verilen değerlerin ise sorumluluk (n=3), işbirliği (n=2) ve saygı/nezaket (n=1) olduğu görülmektedir. Hoşgörü ve doğruluk/dürüstlük değerleri davranışsal ifade boyutunda görülmemektedir.

“Reçel Günü” bölümündeki 2. dk 14.sn. de Koca Ayı’nın Maşa’yı kavanozdan çıkarmaya çalışması ve 2. dk 31. sn. de Maşa’nın Koca Ayı’nın elini kavanozdan çıkarmaya çalışması “yardımseverlik” kategorisine ait davranışsal ifade boyutunda değerlendirilmiştir.

Bu ifadelerine ait görsellere Resim 4’te yer verilmiştir.

Resim 4. Reçel Günü Bölümü Yardımseverlik Değeri Davranışsal İfade Boyutuna İlişkin Sahneler

“Reçel günü” bölümünün 36. sn. sinde Koca Ayı’nın reçel için meyve toplaması ve 3. dk 16. sn. de Maşa’nın reçel yapması sorumluluk kategorisine ait davranışsal ifade boyutunda değerlendirilmiştir.

“Dikkat et” bölümünün 37. sn.’sinde tavşanın Maşa’ya yardımı, 1. dk 6. sn. de Maşa ile tavşanın Koca Ayı’yı uyandırmaya yardım etmeleri ve 4. dk 1 sn. de Koca Ayı’nın kurtlara arabayı çekmeye yardım etmesi “yardımseverlik” kategorisine ait davranışsal ifade boyutunda değerlendirilmiştir.

Bu ifadelere ait görsellere Resim 5’te yer verilmiştir.

Resim 5. Dikkat Et Bölümü Yardımseverlik Değeri Davranışsal İfade Boyutuna İlişkin Sahneler

5. TARTIŞMA

Bu araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının en çok izledikleri çizgi filmlerde görülen değerler sözel ve davranışsal boyutlarda incelenmiştir. Bu değerlerin sözel ve davranışsal ifade boyutunda ne kadar görüldüğünün belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmadan elde edilen bulgular tartışılmıştır. “Rafadan Tayfa, Niloya, Harika Kanatlar, Pepee ve Maşa ile Koca Ayı” çizgi filmlerinde sırasıyla saygı/nezaket, sevgi, yardımseverlik, sorumluluk, dürüstlük/doğruluk, işbirliği ve hoşgörü değerlerine yer verilmiştir. İzlenen bütün bölümlerde değerleri olumlu yönde geliştirici sözel ve davranışsal ifadelere yer verildiği görülmüştür.

Araştırmada en fazla “saygı/nezaket” değerinin vurgulanması, günlük yaşam için önemli bir değer olması ve insanlar arası etkileşimdeki gerekliliğiyle ilişkilendirilebilir (Ömeroğlu ve Sapsağlam, 2016).

Çocuklar, okul öncesi dönemde günde yaklaşık olarak 2 saat televizyona maruz kalmaktadırlar (Altıncılıç ve Özkan, 2014; Babaroğlu, 2015). Bu dönemde çocuklar, televizyonda gerçekte olan olayları veya çizgi filmlerde gördüklerini olduğu gibi başka bir ortamda uygulamaya çalışabilir (Büyükbaykal 2007). Model alma ve taklitin yoğun görüldüğü bu dönemde çocukların gelişimlerinde etkili olan değerlerin ve model aldıkları görüntülerin olumlu bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

Karakuş (2015), yaptığı çalışmasında “Niloya” çizgi filminin okul öncesi dönem çocuklarının değer edinim sürecindeki etkisini tespit etmeyi amaçlamıştır. Niloya çizgi filminin 18 bölümü doküman inceleme yöntemiyle analiz edilmiştir. Adil olma, aile birliğine önem verme, çalışkanlık, dayanışma, barış, duyarlılık, estetik, sevgi, saygı, sorumluluk, hoşgörü, sağlıklı olmaya önem verme, dürüstlük, bilimsellik, özgürlük, misafirperverlik, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik, paylaşımcı olma, iyilik, bağımsızlık değerleri incelenmiştir. Çocukların algıları ve ilgileri yüzünden çizgi filmlerin çocuk gelişimine olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğundan

bahsedilmiştir. Niloya'nın hiçbir bölümde yalan söylememesi rol model alan çocuklar için olumlu bir örnek olarak değerlendirilmiştir. En çok yer verilen değerlerin “sevgi, iyilik, hoşgörü, duyarlılık” olduğu bulunmuştur. Niloya çizgi filminin okul öncesi dönem çocuklarına değer öğretimi ve kişilik gelişimi açısından katkı sağlayacağı görülmüştür. Araştırma, değerleri konu edinmesi yönünden bu araştırmayla benzerlik gösterirken değerlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer verilen değerlerden oluşturulmuş olması yönüyle farklılık göstermektedir. “Niloya” çizgi filminin bu araştırmada da incelenen yerli çizgi filmlerden biri olması yapılan araştırmayla başka bir benzerlik noktasıdır. Çalışmamızda Niloya çizgi filminde en çok “saygı/nezaket” değerine yer verilirken ikinci sırada “yardımseverlik” değerine yer verilmiştir. Ancak bu çalışmada “sevgi” değeri değerlendirilmemiş olup en çok yer verilen değerlerden biri “sevgi” değeri olmuştur.

Yaman ve arkadaşları (2015), Dede Korkut çizgi filmini değerler açısından incelemeyi amaçlamışlardır. Nitel ve nicel veri araştırma tekniklerini birlikte kullanmışlardır. Çizgi film, psikomotor, cinsel, bilişsel/algısal ve değer gelişimi, şiddet içerikleri, modelleme, aile yapısı, aile değerleri, islama yönelik içerikleri, farklı kültürlere ait unsurları ve karakter özelliklerine göre incelenmiştir. Dostluk, saygı, ahlak kuralları, dinî değerleri geliştirici iletiler, doğruluk, yardımseverlik, sabır, empati, özgüven, liderlik, toplumsal kurallar ve sorumluluk değerleri Dede Korkut çizgi filminde vurgulanan değerler olmuştur. Değerleri konu edinmesi ve bu araştırmayla benzer değerlere vurgu yapması yönünden benzerlik gösterirken, tek bir çizgi film incelemesi açısından bu araştırmayla farklılık göstermektedir.

Eşitti (2016), yapmış olduğu araştırmasında “Caillou” ve “Pepee” çizgi filmlerini tematik analiz yöntemiyle incelemişlerdir. Bu çizgi filmlerde, küresel ve yerel değerlerin nasıl işlendiği ve hangi kültürel değerlerin nasıl işlendiği üzerinde çalışmışlardır. Pepee çizgi filminde Türk kültürüne sahip aile değerlerinin, yemeklerinin, danslarının, çocuk oyunlarının, dil ve hitap biçimlerinin, yaşam unsurlarının ve kıyafetlerinin yansıtıldığı milli unsurların hâkim olduğu bir değer anlayışı vardır. Buna karşın Caillou çizgi filminde Batılı aile kültürüne sahip aile değerlerinin, yemeklerinin, danslarının, dil ve hitap biçimlerinin, yaşam unsurlarının

ve kıyafetlerinin yansıtıldığı Batılı unsurların hâkim olduğu bir değer anlayışı vardır. Araştırmada tematik analiz yönteminin kullanılması ve değerlerin küresel ve yerel kültüre ait değerler yönünden incelenmesi bakımından bu araştırmadan farklılık göstermektedir. Araştırmada yerel çizgi film olan Pepee'nin ve yerel çizgi film olmayan Caillou'nun değerler açısından incelenmesi bakımından bu araştırmayla benzerlik göstermektedir.

Kadan ve Aral (2017), okul öncesi ve ilköğretim çocuklarının en çok izledikleri çizgi filmlerin ne olduğunu belirlemek ve bu çizgi filmlerdeki evrensel değerlerin ne derecede yer aldığını saptamak amacıyla yaptığı çalışmada içerik analizi kullanmıştır. En çok izlenen çizgi filmler olarak Keloğlan, Pepee, Ege ile Gaga, ScoobyDoo, Niloya, İstanbul Muhafızları, Köstebekgiller ve Canım Kardeşim filmleri bulunmuştur. Bu çizgi filmlerde en fazla yardımseverlik/dayanışma değerine yer verildiği, bunu sırasıyla dostluk, saygı, hoşgörü, özgürlük, sevgi, dürüstlük, adalet ve kardeşlik değerlerinin izlediği bulunmuştur. Araştırma, en çok izlenen çizgi filmlerin çoğunun yerli yapımlar olması ve amacının değerler üzerine olması yönüyle bu araştırmayla paralellik göstermektedir.

Akıncı (2013), yapmış olduğu çalışmada TRT Çocuk Kanalı'nda yayınlanan çizgi filmlerdeki değerlerin görülme biçimlerini (sözel/davranışsal) ve sıklıklarını belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmada incelenen çizgi filmlerde “nezaket, mutluluk, özgüven, sabır, arkadaşlık, saygı, cesaret, sevgi, temizlik, yardımseverlik, sorumluluk, paylaşma, empati, doğruluk/dürüstlük ve işbirliği” olmak üzere 15 farklı değere yer verilmiştir. Çocuklarda kendine ait bir değer sistemi oluşturmak için çizgi filmlerin değerlere yönelik nasıl bir içeriğe sahip olduğunu belirlemek gerekmektedir. Değerleri sözel ve davranışsal ifade boyutunda ele alması ve çizgi filmlerde değerlerin davranışsal ifadeden çok sözel ifade boyutunda verilmesi yönünden benzerlik göstermektedir. TRT çocuk kanalındaki çizgi filmleri ele alması bakımından bu araştırmadan farklılık göstermektedir.

Sevim (2013), Türkiye televizyonlarında yayımlanan en çok izlenen yerli ve yabancı yapım çizgi filmlerde hangi değerlerin, ne şekilde verildiğini incelemeyi amaçlayan çalışmada betimsel ve içerik analizi kullanmıştır. En çok izlenen yerli

yapımlar “Pepee, Keloğlan, Nane ile Limon” çizgi filmleri, en çok izlenen yabancı yapımlar “Caillou, Laura’nın Yıldızı, Marsupilami” olarak bulunmuştur. Çizgi filmlerde en çok yer verilen değerin yardımseverlik olduğu bunu sırasıyla işbirliği, paylaşma, sevgi, sorumluluk, temizlik, hoşgörü, aile birliğine önem verme, saygı değeri sağlıklı olmaya önem verme, çalışkanlık, dürüstlük ve adil olma değerlerinin izlediği belirlenmiştir. Çizgi filmleri yerli ve yabancı yapımlar olarak ayırması yönünden yapılan araştırmayla farklılık göstermektedir.

Yorulmaz (2013a), Caillou çizgi filminin din ve değerler eğitimindeki yerini tespit etmeyi, olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. En çok izlenen yabancı çizgi film dediği Caillou’yu Türkiye versiyonuna göre incelemiştir. “Kuram oluşturma modeli” ve doküman inceleme yöntemini kullanarak Caillou’nun 40 bölümü incelenmiştir. Değerler, “sözel iletiler” ve “model almaya yönelik görsel iletiler” şeklinde ele alınmıştır. Sonuç olarak görsel iletilere sözel iletilerden daha çok yer verildiği bulunmuştur. Bu görsel iletilerin çocukların model alma davranışları üzerindeki olumlu etkisi olarak yorumlanmıştır. Caillou’nun yardımsever, paylaşmayı seven, affedici, hoşgörülü ve bazı durumlarda ise huysuzluk eden, bencilce davranan bir çocuk olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma değerleri konu edinmesi, sözel ve davranışsal değerlerini bir arada değerlendirmesi yönünden yapılan araştırmayla benzerlik göstermektedir. Olumlu ve olumsuz yönleri ele alması, tek bir çizgi filmi incelemesi ve bu çizgi filmin yapılan çalışmada incelenen çizgi filmlerden biri olmaması yönünden farklılık göstermektedir. Ayrıca bu araştırmada değere sözel boyutta yer verilme sıklığının daha fazla olması bulgusu ile farklılık göstermektedir.

Yorulmaz (2013b), Pepee çizgi filminin de din ve değerler eğitimindeki yerini tespit etmeyi, olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. İçerik analiziyle Pepee çizgi filminin 40 bölümünü incelemiştir. Değerler, “sözel iletiler” ve “model almaya yönelik görsel iletiler” şeklinde ele alınmıştır. Pepee’nin kültürel değerleri aktarması iyi görülürken din ve değerler eğitimi açısından olumsuz özelliklerinin olduğundan bahsedilmiştir. Pepee’nin istenmeyen özelliklere sahip bir karakter olduğu belirtilirken çocuklar tarafından model alındığı takdirde olumsuz özelliklerin sergilenebileceği ifade edilmiştir. Çizgi filmin bütün bölümlerinde müzik

kullanılması okul öncesi dönem çocukları için eğitim-öğretimi kolaylaştırmaktadır. İslam dinine ait öğeleri, batıl inanç içeren sözel-görsel iletileri, farklı kültürlere ait unsurları, şiddet, cinsellik unsurlarını ve değerleri olumlu/ olumsuz yönleriyle incelemesi bakımından bu araştırmadan farklılık göstermektedir. “Pepee” çizgi filminin bu araştırmada da incelenen yerli çizgi filmlerden biri olması, sözel ifadelere davranışsal ifadelerden daha çok yer verilmesi ve değerleri konu edinmesi bakımından bu araştırmayla benzerlik göstermektedir.

Sadioğlu ve arkadaşları, (2018), yapmış oldukları araştırmalarında çocukların en çok izledikleri çizgi filmi belirlemeyi ve bu çizgi filmdeki değerlerin ne sıklıkta verildiğini tespit etmeyi amaçlamışlardır. İki farklı veri toplama aracı kullandıkları araştırmada en çok izlenen çizgi film olarak “Rafadan Tayfa” bulunmuştur. Çizgi filmde en çok yer verilen değer “yardımseverlik” olduğu bunu sırasıyla “dayanışma” ve “bilimsellik”, “paylaşma” olduğu buna karşın en az yer alan değerlerin ise “misafirperverlik”, “dürüstlük”, “estetik”, “hoşgörü” ve “vatanseverlik” olduğu belirlenmiştir. “Rafadan Tayfa” çizgi filminde bölümlerde işlenen temalara göre değerlerin aktarıldığı sonucu çıkmaktadır. Araştırmada incelenen “Rafadan Tayfa” çizgi filminin bu araştırmada da incelenen çizgi filmlerden biri olması, değerleri incelemesi ve aynı amacı taşımaları bakımından bu araştırmayla benzerlik göstermektedir. Tozduman Yaralı ve Avcı (2017), da “Rafadan Tayfa” çizgi filminde yer alan popüler kültür öğelerini inceledikleri çalışmasında mahalledeki yaşam kültürünün “yardımseverlik” değerine uygun bir şekilde ilerlediğini öne sürmüşlerdir. Yapılan araştırmaların bu araştırmayı desteklediği görülmektedir.

Cerrah Özsevgeç ve Saka (2018), çocukların en çok izledikleri çizgi filmleri belirleyerek çocukların çizgi filmlerdeki bu kahramanları kendilerine yakın bulma durumlarını araştırmışlardır. Araştırmada çocukların daha çok yabancı çizgi filmleri tercih ettiği öne sürülürken bu araştırmada çocukların en çok izledikleri 10 çizgi film arasından sadece 2 çizgi filmin yabancı yapım olması yönünden farklılık göstermektedir. Çizgi filmleri incelemesi yönünden bu araştırmayla benzerlik gösterirken çocuklarla çizgi film kahramanları arasında bağ kurması açısından farklılık göstermektedir.

Hamarat ve arkadaşları (2015), okul öncesi dönem çocuklarının izlediği Caillou ve Sünger Bob çizgi filmlerinin içeriklerinin okul öncesi dönem çocukların gelişimlerine uygun olup olmadığını belirlemeyi amaçladıkları çalışmada, Caillou çizgi filminde olumlu mesajların yoğunlukta olduğunu Sünger Bob'ta ise olumlu ve olumsuz mesajların yarı yarıya olduklarını bulmuşlardır. Her iki çizgi filmde de güven duygusu, saygı, sorumluluk, arkadaşlık, fedakarlık, başarı, paylaşma, yardımseverlik, temizlik, işbirliği, düzenli olma, problem çözme becerisi, karar verme, kurallara uyma gibi olumlu mesajlar bulunmuştur. Yağan Güder ve arkadaşları, (2017), Niloya çizgi filminin toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargılar açısından incelemeyi amaçladıkları çalışmalarında kadına ve erkeğe yönelik geleneksel yargıların olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Selanik Ay ve Korkmaz (2017), "Küçük Hezarfen" çizgi filmini Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerler ve kültürel öğeler doğrultusunda incelemiştir. Filmde programda yer alan tüm değerlere "bilimsellik, yardımseverlik, sevgi, duyarlılık, dayanışma, saygı, sorumluluk, hoşgörü, sağlıklı olmaya önem verme, empati, çalışkanlık, estetik, vatanseverlik, misafirperverlik, dürüstlük, aile birliğine önem verme, barış, adil olma, temizlik, özgürlük, bağımsızlık" yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuklar için hazırlanan çizgi filmler, toplumsal değerleri çocuklara aktarabilmeli, yardımseverlik, vatanseverlik, insan sevgisi gibi değerleri pekiştirerek çocukların iyiyi ve doğruyu kendi kendine bulabilmesine yardımcı olmalıdır (EARGED, 2008). İncelenen çizgi filmlerin bu değerleri yansıttığı ve bu değerleri çocukların edinmesi için gereken niteliklere sahip olduğunu göstermektedir.

Araştırmalarda incelenen çizgi filmlerde yer verilen değerlerin sıralamaları değişkenlik gösterse de sonucunda benzer değerlere yer verildiği gözükmektedir. Televizyon programlarının çocukların kişilik gelişiminde önemli rolleri olabilir. Çocukların okul öncesi dönemde değerlerin ne olduğunu öğrendiği düşünüldüğünde bu dönemde çocuğun etkileşimde bulunduğu alanların değer gelişimini olumlu yönde etkilemesi gerekmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak genel sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

Okul öncesi döneme yönelik çizgi filmlerin değerler bağlamında incelenmesi, bu değerlerin sözel ve davranışsal ifade boyutunda ne sıklıkla görüldüğünün belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmada; Rafadan Tayfa, Niloya, Harika Kanatlar, Pepee ve Maşa ile Koca Ayı çizgi filmlerinin en çok izlenen beş çizgi film arasında yer aldığı belirlenmiştir. Bu çizgi filmlerin incelenmesiyle değerlere, sözel ifade boyutunda davranışsal ifade boyutuna göre daha fazla yer verildiği belirlenmiştir. Sadece “Maşa ile Koca Ayı” çizgi filminde davranışsal ifadelere sözel ifadelere oranla daha fazla yer verildiği bulunmuştur.

Bulgulara göre, “Pepee” çizgi filmi sözel ve davranışsal değer ifadelerin en fazla yer aldığı çizgi film olurken bunu sırasıyla “Harika Kanatlar”, “Rafadan Tayfa”, “Niloya” ve “Maşa ile Koca Ayı” çizgi filmlerinin izlediği belirlenmiştir.

“Sevgi, yardımseverlik, işbirliği, sorumluluk, dürüstlük/doğruluk, hoşgörü ve saygı/nezaket” değerleri incelenen çizgi filmlerde hem sözel ifade boyutu hem de davranışsal ifade boyutunda yer almıştır.

Bu çizgi filmlerde en çok “saygı/nezaket” değerine yer verildiği bunu sırasıyla “sevgi”, “yardımseverlik”, “sorumluluk”, “dürüstlük/doğruluk” “işbirliği” ve “hoşgörü” değerlerinin takip ettiği bulunmuştur.

Çocukların en çok izledikleri çizgi filmler sıralamasına göre yayınların çoğunun yerli yapımlar olması dikkat çekicidir. “Rafadan Tayfa”, “Niloya”, “Pepee”, “İstanbul Muhafızları”, “Canım Kardeşim”, “Elif’in Düşleri”, “Akıllı Tavşan Momo” ve “Keloğlan” çizgi filmleri yerli yapım olurken, “Harika Kanatlar” ve “Maşa ile Koca Ayı” yabancı yapımlardır.

6.2. Öneriler

Çizgi filmler, çocukların yaşamında eskisinden çok daha önemli bir yere sahiptir ve ekran karşısında oturan çocuğu gün boyu etkisi altına alabilmektedir. Böylesine önemli bir konuda yapılan araştırmaların artması, alana katkı sağlaması ve yol göstermesi açısından önemlidir.

Değerler, insanların hayatında çok önemli bir yerde bulunmaktadır. Çocukların da günlerinin çoğunu çizgi film izleyerek geçirdikleri düşünüldüğünde, çizgi filmlere değerlerde daha nitelikli bir şekilde yer verilmesi ile ilgili çalışmaların yürütülmesi ve bu çalışmaların gerekli kurumlarca desteklenmesi gerekebilir.

Ailelere, çizgi filmlerde en çok hangi değerleri görmek istediklerine ve hangi çizgi filmlerde bu değerlerin bulunmasına yönelik sorular sorularak bu konuda çalışmalar tasarlanabilir.

Geniş kapsamlı bir çalışma yaparak çocuklar tarafından en çok izlenen çizgi film seçilerek, bu çizgi filmin tüm bölümleri değerler açısından incelenebilir.

Aileler, öğretmenler ve çocuklar için araştırmacılar tarafından diğer çizgi filmlerdeki değer öğelerini tespit eden çalışmalar çoğaltılabilir. Yerli ve yabancı çizgi filmler karşılaştırılarak değerlere nasıl yer verdikleri ile ilgili çalışmalar yapılabilir.

Ailelerin, çocuklarının değer gelişimi için çizgi film seçimlerinde duyarlı davranması, bu konuda yapılan çalışmalarını incelemeleri ve gerektiğinde de çocuklarına bu konuda açıklama yapmaları gerekebilir. Çocukların en çok izlediği

izgi filmler aileler tarafından takip edilerek kontrol edilmelidir. Aileler çocukları için daha çok değer geliştirici çizgi filmlere yönelmelidir.

Ailelerin çocuklarını televizyon izlerken yalnız bırakmamaları, çizgi filmleri birlikte izlemeleri ve izlerken de çocukları doğru yönlendirerek değer ediniminde yol göstermeleri önerilebilir.

Öğretmenlerin ocuklar üzerinde etkin bir rol model olduğu düşünüldüğünde değer kazanımı için çocuklara somut örnekler sunmaları, değer eğitimi ile ilgili çalışmalara ağırlık vermeleri ve çizgi filmleri değer ğretim aracı olarak kullanmaları önerilebilir.

ocuk kanalları ve Milli Eğitim Bakanlığı iş birliği ile okullarda verilen değerler doğrultusunda çizgi filmlerde yer alması gereken değerler için proje başlatılabilir.

Toplum bilincini ve geçerli olan evrensel değerleri çocuklara kazandırmak için çizgi film yapımcılarının değerlere çizgi filmlerde eşit oranda yer vermeleri gerekebilir. Aynı zamanda sözel ve davranışsal ifadeleri yoğunlaştırma çalışmaları yapılabilir.

izgi film karakterleri çocuklar üzerinde rol model olması açısından oldukça etkilidir. izgi film karakterlerinin değerler yönünden donatılmış bir karakter olduğu ve özellikle davranışsal olarak bunu gösterdiği çizgi filmler yapılabilir.

Çocukların kendi kültürlerini tanınmaları ve benimsemeleri için yerli yapım çizgi filmlerin sayısının artırılması ve bu filmlerde değerlerin çeşitlendirilmesi sağlanabilir.

Çocuklara ve ailelere çizgi filmler hakkında sorular sorularak çocukların çizgi filmlerden etkilenme düzeylerini değerlendiren çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Acat, M. B. ve Aslan, M. (2012). Yeni bir değer sınıflaması ve bu sınıflamaya bağlı olarak öğrencilere kazandırılması gereken değerler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1461-1474.
- Ada, E. (2016). Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcı Drama Yönteminin Değerler Eğitimine Olan Etkisinin İncelenmesi. Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu, (Danışman: Doç. Dr. A O Kıldan).
- Akalın, A. (2011). Radyo ve Televizyon Teknolojilerindeki Gelişmelerin Hukuki Düzenlemelere Etkisi. TC Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Uzmanlık Tezi.
- Akbaş, O. (2004). Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, (Danışman: Prof. Dr. T Duman).
- Akbaş, O. (2009). İlköğretim okullarında görevli branş öğretmenlerinin değer öğretimi yaparken kullandığı etkinlikler:2004 ve 2007 yıllarına ilişkin bir karşılaştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(2), 403-414.
- Akçay, D. ve Özcebe, H. (2012). Televizyonun okul öncesi dönemdeki çocukların saldırganlık davranışına etkisi. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 55, 82-87.
- Akıncı, A. (2005). Hayata anlam vermede dini değerlerin ve din öğretiminin rolü. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(9), 7-24.
- Akıncı, A. (2013). Okul öncesi döneme yönelik hazırlanan çizgi filmlerde değerlerin sunumu: Trt Çocuk kanalı örneği. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, (Danışman: Yrd. Doç. G Güven).
- Aksaçlıoğlu, A. G. ve Yılmaz, B. (2007). Öğrencilerin televizyon izlemeleri ve bilgisayar kullanmalarının okuma alışkanlıkları üzerine etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(1), 3-28.
- Aktan, D. ve Turan, S. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 227-259.
- Aktepe, V. (2010). İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde ‚Yardımseverlik‘ Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi Ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, (Danışman: Doç. Dr. B Buluç).
- Aktepe, V., Tahiroğlu, M. (2016). Değerler eğitimi yaklaşımları ve etkinlik örnekleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (42), 361-384.
- Akyol, Ş. ve Kılınc, A. (2009). İlköğretim 6. Sınıf türkçe ders kitaplarında yer alan sevgi temasının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *The First International Congress Of Educational Research*, 1-3 Mayıs, Çanakkale.

- Altınkılıç, Z. (2014). Televizyon İzlemenin 1-6 Yaş Çocuk Sağlığı Üzerindeki Etkilerine Yönelik Annelerin Tutum ve Davranışlarının Belirlenmesi. Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. H Özkan).
- Aral, N. ve Aktaş, Y. (1997). Çocukların televizyon ve diğer etkinliklere harcadıkları sürenin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 99-105.
- Aral, N., Ceylan, R. ve Bıçakçı, M. Y. (2011). Çocukların televizyon seyretme alışkanlıklarının yaş ve cinsiyete göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 489-498.
- Ayan, S. (2016). Çizgi Filmlerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma. İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Doç. Dr. B Baş).
- Ayaydın, A. (2010). Okul öncesi dönemde görsel sanatlar eğitiminin bireye kazandırdığı değerler. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 187-200.
- Aydın, B. (2018). Türkiye'de çocuk televizyon kanallarındaki çizgi filmlerin çocukluğa etkisi üzerine bir içerik analizi . Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi M M Özkul).
- Aydın, M. (2003). Gençliğin değer algısı: Konya örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi* , 1(3), 121-144.
- Aydın, M. (2011). Değerler, işlevleri ve ahlak. *Eğitime Yeni Bakış Dergisi*, 19, 39-45.
- Aydın, M. Z. (2010). Okulda Çalışan Herkesin Görevi Olarak Değerler Eğitimi. Değerler Eğitimi Buluşması (10 Nisan), TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara.
- Ayrancı, Ü., Köşgeroğlu, N. ve Günay, Y. (2004). Televizyonda çocukların en çok seyrettikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 5(3), 133-140.
- Aziz, A. (1981). *Radyo ve Televizyona Giriş*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, s.7.
- Babaroğlu, A. (2015). Televizyonun okul öncesi dönem çocuklarının işbirliği davranışlarına etkisi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5, 335-355.
- Balantekin, Y. (2009). 10-14 yaş arası çocuklarda televizyon bağımlılığı üzerine bir araştırma. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa, (Danışman: Prof. Dr. A Bilgin).
- Balcı, N. (2008). İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminin etkililiği. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. C Öztürk).
- Batmaz, V., Aksoy, A. (1995). *Türkiye'de Televizyon ve Aile*. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara.

- Baydar, P. (2009). İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Yaşanılan Sorunların Değerlendirilmesi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. A Doğanay).
- Bolat, Y. (2016). Sosyal değerleri ve değerler eğitimi anlamak. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 29, 322-348.
- Bostan, Y. (2014). Çocukta değer bilinci ve karakter eğitimi. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2, 106-112.
- Bostrom, K. L. (1999). The Value Able Child, Teaching Values At Home and School, Addison Wesley Educational Publishers Inc. Illinois, p.3.
- Büyükbaykal, G. (2007). Televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi/İstanbul University Faculty of Communication Journal*, 31-44.
- Cerrah Özsevgeç, L. ve Saka, A. (2018). Çocukların izledikleri çizgi filmler ve bu tercihlerinin karakterleri ile ilişkisi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 3(2), 725-734.
- Cesur, S. ve Paker, O. (2007). Televizyon ve çocuk:çocukların tv programlarına ilişkin tercihleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 106-125.
- Coşkun, Y. ve Arslantaş, H. (2016). Okul öncesi eğitime devam eden çocukların televizyon izlemelerine yönelik anne görüşlerinin incelenmesi. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, <http://dergipark.gov.tr/ksusbd>, 13(2), 1-16.
- Çamlıbel İrkin, A. (2012). Çocukların Gelişim Süreci ve Televizyonun Etkileri. Radyo Ve Televizyon Üst Kurulu, Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Çavdarıcı, M. (2002). Türkiye'de Sosyal Değerlerin Aşınması ve Kültür Sömürgeciliği. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. M İşçi).
- Çelenk, E. (1995). Televizyonda Gösterilen Çizgi Filmlerin İlkokul Çağı Çocukları Üzerine Etkileri. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo-Televizyon Anabilim Dalı, Basılmış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, (Danışman: Prof. Dr. Ö Özal).
- Çolak, S., Taflan, S. ve Yaman, H. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 107-120.
- Dağ, İ., Güvenç, G., Öktem, F., Özer, Ö., Özer, Ö. A. ve Özcan Demir, N. (2005). Televizyon Programlarındaki Şiddet İçeriğinin Müstehcenliğin ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Olumsuz Etkileri. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Ankara.
- Demir, Ö. (2013). Türk Televizyonlarında Yayınlanan Çizgi Filmlerin İlköğretim Çağı Çocuklarının Toplumsallaşma Sürecine Etkilerinin Değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, (Danışman: Prof. Dr. A Atan).

- Deniz, M. E. ve Neslitürk, S. (2014). Anne değerler eğitimi programının 5 - 6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 4(4), 103-116.
- Dirican, R. ve Dağlıoğlu, H. E. (2014). 3-6 yaş grubu çocuklarına yönelik yayımlanan resimli hikaye kitaplarının bazı temel değerler açısından incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education-CIJE*, 3(2), 44-69.
- Ebren, Ö. (2015). Çizgi Filmlerde Sempatik Şiddet Olgusu: TRT Çocuk Televizyonu Örneği. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. A Atik).
- Elkin, F. (1995). Çocuk Ve Toplum, Çocuğun Toplumsallaşması(Çeviren: N. Güngör), Gündoğan Yayınları, Ankara.
- Erdoğan, H. A. (2009). Günümüz Kitle İletişim Araçlarının Görünen ve Görünmeyen Yüzü:Türkiye Örneği. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, (Danışman: Doç. Dr. A Can).
- Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2001). Televizyon:Dünyaya Açılan Pencere? *A. Ü. İletişim Fakültesi Yıllığı 1999*, 169 -197.
- Erdoğan, S. (2010). Erken çocukluk döneminde televizyonun sosyal gelişime ve değerler eğitimine etkisi. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 764-767.
- Erdoğan, S. ve Baran, G. (2008). A study on the opinions of parents regarding television watching habits of their children in the four-six age group. *The Social Sciences*, 3(3), 245-248.
- Erkuş, S. ve Yazar, T. (2012). Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20 (2013), 196-211.
- Ertunç, F. (2011). Çocuk Dünyasında Reklamın Rolü: Televizyon Reklamlarında Çocuklara Yönelik Düzenlemeler. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Ankara.
- Eşitti, Ş. (2016). Çizgi filmlerde küresel ve yerel kültürün inşası: Caillou ve Pepee örneği. *Karadeniz-Blacksea-Черное море*, (32), 125-144.
- Gentile, D. A. ve Walsh, D. A. (2002). A normative study of family media habits. *Applied Developmental Psychology*, 23, 157-178.
- Geray, H. (2006). Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş. Siyasal Kitabevi, Ankara, s. 183.
- Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M. ve Uçuş, Ş. (2011). İlköğretim birinci kademe öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının, içerik, resimleme ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(160), 250-265.
- Guru, B. C., Nabi, A. ve Raslana, R. (2013). Role of television in child development. *Mass Communication and Journalism*, 3(3), 1-5.

- Güler, D. (1989). "Çocuk, televizyon ve çizgi film", kurgu. *Açık öğretim Fakültesi İletişim Bilimleri Dergisi*, 5(5), 163-177.
- Güllüoğlu, Ö., Akbaba, E., Erdem, A. ve Işık, M. (2007). *Televizyon Ve Çocuk: 6 - 12 Yaş Arası Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma*. Konya Eğitim.
- Günaydın, B. (2011). Çocuklara Yönelik Programlarda Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Sunumu: Trt Çocuk ve Yumurcak Tv. T.C. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Ankara.
- Gündoğdu, Z., Seytepe, Ö., Pelit, B. M., Doğru, H., Güner, B., Arıkız, E., Akçomak, Z., Kale, E. B., Moran, İ., Aydoğdu, G., ve Kaya, E. (2016). Okul öncesi çocuklarda medya kullanımı. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 6-10.
- Gürhan, E. (2017). İlkokullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Uygulamalarının Yönetici ve Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Konya Selçuklu Örneği). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, (Danışman: Doç. Dr. S Çiftçi).
- Hacıaloğlu, N. (2007). Televizyon Görselliği ve İnsan Beyni/Zihni. Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. B Buyan).
- Hacıbektaşoğlu, E. S. (2014). Kültürel Çalışmalar ve Çizgi Filmlerin Çocuk İzleyici Üzerindeki Etkileri Araştırmaları. İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. F Alver).
- Hamarat, D., Işıtan, S., Özcan, A. ve Karşahin, H. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmler üzerine bir inceleme:Caillou ve Sünger Bob örneği. *Balikesir University Journal of Social Sciences Institute*, 18(33), 75-91.
- Ilgın, T. İ. (2018). Okul Öncesi Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri ve Sosyal Değer Kazanımları İle Ebeveyn Sosyal Beceri Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Karabük, (Danışman: Doç. Dr. A Özyürek).
- İnanlı, M. S. (2009). Televizyondaki Çocuk Programlarının Beş Altı Yaş Çocukları İçin Sözel Şiddet ve Antisozyal Sözcükler İçerme Durumunun İncelenmesi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, (Danışman:Yrd. Doç. Dr. N Avcı).
- İşçibaşı, Y. (2001). Televizyonlardaki şiddetin çocuklar üzerindeki saldırganlık etkisi (Amerikan örneği). *Kurgu Dergisi*, 18, 79-90.
- Kaba, F. (2002). Türkiye'de çizgi film: gelişimi ve eğitimi. *Anadolu Sanat Dergisi*, (13), 135-140.
- Kaba, F. (2014). Çizgi filmlerde grafik ifade ve konu açısından kültürel etkiler: Türk çizgi film örnekleri. *Selçuk İletişim Dergisi*, 8(3), 163-181.
- Kadan, G. ve Aral, N. (2017). Evrensel değerlerin çizgi filmler açısından incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 104-117.

- Kalaycı, N. (2015). Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından bir çizgi film çözümlemesi: Pepee. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 243-270.
- Kaliyeva, A. (2015). Türkçe ve İngilizce Ders Kitaplarında Değerler Eğitimi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, (Danışman: Doç. Dr. F F Çubukçu).
- Karagözoğlu, M. (2010). Mustafa Ruhi Şirin'in Çocuk Edebiyatına Dair Görüşleri ve Eserleri. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. F Andı).
- Karakaş, H. (2015). Değerler eğitimi etkinliklerinin okul öncesi öğretmenlerine göre değerlendirilmesi: nitel çalışma. Cilt 1, 623-649.
- Karakuş, N. (2015). Okul öncesi döneme hitap eden tema içerikli çizgi filmlerin değerler eğitimine katkısı yönünden değerlendirilmesi (Niloya örneği). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(30), 251-277.
- Karatay, G. ve Tokur Kesgin, M. (2006). Çocuk, televizyon ve şiddet. Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu, Eğitim Sen Yayınları. s.139-142.
- Karatekin, N., Ekşi, H., Işlak, H., Otrar, M., Koç Yıldırım, P., Durmuş, A. (2012). *Perese Değerler Eğitimi Öğretmen Kitabı, Yardımseverlik*. Ankara, Nobel.
- Kasapoğlu, H. (2013). Okulda değerler eğitimi ve hikayeler. *Milli Eğitim Dergisi*, 43(198), 97-109.
- Kaya, G. ve Koçak Usluel, Y. (2011). Öğrenme-öğretme süreçlerinde bit entegrasyonunu etkileyen faktörlere yönelik içerik analizi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 48-67.
- Kılınç, F. (2013). Çizgi Filmlerdeki Temel Sosyal Değerler: Pepee ve Pocoyo Örneği. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. Y Devran).
- Kozikoğlu, İ. (2017). Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin tutum ve görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2698-2720.
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Leeper, C., Breed, L., Hoffman, L. ve Perlman, C. A. (2002). Variations in the gender-stereotyped content of children's television cartoons across genres. *Journal of Applied Social Psychology*, 32(8), 1653-1662.
- Lemish, D. (2007). *Children and Television: A global Perspective*. Oxford: Blackwell Publishing.
- MEB. (2010). 18. Millî Eğitim Şûrası Kararları. (https://ttkb.meb.gov.tr:https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29170222_18_sura.pdf), Erişim Tarihi:08.05.2018

- MEB. (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul Ve Ortaokul 4, 5, 6 Ve 7. Sınıflar).(<http://mufredat.meb.gov.tr>:
(<http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf>), Erişim Tarihi:08.11.2018
- Mehmedoğlu, A. U. (2006). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin değer yönelimleri ve dindarlık-değer ilişkisi (m.ü ilahiyat fakültesi örneği). *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30, 133-167.
- Meller, R. H. (1996). The effects of television violence on children. *Current Paediatrics*, 6(4), 217-220.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded*.(2nded),ThousandOaks, CA: Sage.
- Millî Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, (2008), Öğrencilerin televizyon izleme alışkanlıkları. (<http://yegitek.meb.gov.tr>,
http://yegitek.meb.gov.tr/tamamlanan/TV_izleme.pdf), Erişim Tarihi:22.04.2019
- Ogelman, H. G. ve Erten Sarıkaya, H. (2015). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri:Denizli ili örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), 81-100.
- Onaran, A. Ş. (1999). *Türk Sineması*. Cilt I, s.196, Ankara:Kitle.
- Oruç, C. (2010). Okul öncesi dönem çocuğunda ahlaki değerler eğitimi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi, Teori ve Uygulama*, 1(2):37-60.
- Oruç, C., Özyürek, H. ve Tecim, E. (2011). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler. *Ekev Akademi Dergisi*, 15(48):281-297.
- Öğülmüş, S. (1991). İçerik çözümlemesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24(1): 213-228.
- Ömeroğlu, E. ve Sapsağlam, Ö. (2016). *Okul Öncesi Dönemde Karakter Ve Değerler Eğitimi*. s.38-55, Ankara, Pegem.
- Özakar, S. ve Koçak, C. (2012). Kitle iletişim araçlarından televizyonun 3-6 yaş grubundaki çocukların davranışları üzerine etkisi. *Yeni Symposium*, 50(1), 31-39.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özden, E. Z. (2006). Farklı Anne Baba Tutumlarının Çocukların Televizyon Programlarında Rol Alması Üzerine Etkisinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, (Danışman:P rof. Dr. B Akman).
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi* , 1 (3), 217-239.
- Özgökbel Bilis, P. (2011). Çizgi Filmlerde Temsil Edilen Toplumsal Değerler Sistemi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, (Danışman: Prof. Dr. D İmançer).

- Özgür, E. (2013). Yaşa göre değer farklılıkları ve siyasi kuşak aidiyeti. *Sosyoloji Dergisi*, 3(26), 45-76.
- Öztora. (2005). İlköğretim Çağındaki Çocuklarda Obezite Prevalansının Belirlenmesi ve risk faktörlerinin Araştırılması. Sağlık Bakanlığı, Bakırköy Dr. Sadi Konuk Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Bakırköy Tıp Fakültesi Uzmanlık Tezi, İstanbul.
- Öztürk, C. ve Karayağız, G. (2007). Çocuk ve Televizyon. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10:2, 81-85.
- Özyürek, A., Kaya, B., Yeşil, Z. ve Karadaş, İ. (2018). Keloğlan Masalları Çizgi Filminin Değerler Açısından İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Karabük Üniversitesi*, 4, 1-11.
- Pempek, T. A., Kirkorian, H. L. ve Anderson, D. R. (2014). The Effects of Background Television on the Quantity and Quality of Child-Directed Speech by Parents. *Journal of Children and Media*, 8(3), 211-222.
- Polat, M. (2017). Toplumsal Yaşam Bilinci Olarak Değer: Konuya Değerler Sosyolojisi ve Değer Eğitimi Bağlamında Bir Yaklaşım. s.15-16, Ankara, Pegem.
- Sadioğlu, Ö., Turan, M., Deveci Dikmen, N., Yılmaz, M. ve Özkan Muhtar, Y. (2018). Değerlerin öğretiminde çizgi filmler:Rafadan tayfa örneği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 240-251.
- Sağnak, M. (2005). The value congruence levels of principals and teachers at primary schools. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 5.1, 221-228.
- Sapasağlam, Ö. (2015). Anasınıfına Devam Eden Çocuklara Uygulanan Sosyal Değerler Eğitimi Programının Sosyal Beceri Kazanımına Etkisinin İncelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, (Danışman: Esra Ömeroğlu).
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In M. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social: New York: Academic Press*, 25, 1-65.
- Schwartz, S.H. (1996). Valuesprioritiesandbehavior: applying a theory of integratedvaluessystems. *Psychology of Value*. 8(1), 1-24.
- Schwartz, S. H. (2012). An overview of the schwartz theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1), 11.
- Selanik Ay, T. ve Korkmaz, Ç. (2017). Sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve kültürel öğeler bağlamında “Küçük Hezarfen” çizgi filmi. *Western Anatolia Journal of Educational Sciences*, 8(2), 49-62.
- Sevim, Z. (2013). Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Bakımından Karşılaştırılması. Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Uşak, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. E Duran).
- Soydan, E. ve Alpaslan, N. (2014). Medyanın doğal afetlerdeki işlevi. *İstanbul Journal of Social Sciences*, 7, 53-64.

- Şahin, N. (2017). Cengiz Aytmatov'un Eserlerinin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi ve Ortaokul Türkçe Kitapları İçin Metin Önerileri. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum, (Danışman: Prof. Dr. C Alyılmaz).
- Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilettiği değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 763-780.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*. Ankara, Seçkin.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara, Seçkin.
- Türk Dil Kurumu. (2018). Güncel Türkçe Sözlük. (Erişim Tarihi: 09.10.2018, <http://www.tdk.gov.tr>.)
- Tekşan, K. (2012). Türkçe dersi değerler eğitiminde Kutadgu Bilig'in kullanımı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 13(3), 1-17.
- Tozduman Yaralı, K. ve Avcı, N. (2017). Bir çizgi filmin popüler kültür açısından incelenmesi: Rafadan tayfa. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5(1), 449-470.
- Türker, İ. H. (2011). Canlandırmanın tarihçesi ve Türk canlandırma sanatı. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(2), 227-241.
- Uluç, G. (2002). Toplumsal bir gruba yönelik şiddet türü: medya, şiddet ve çocuklar. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 2(2), 4-11.
- Uyanık Balat, G. ve Balaban Dağal, A. (2011). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri*. Ankara, Kök..
- Uzun, M. ve Köse, A. (2017). Okul öncesi eğitimde değerler eğitiminin uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 305-338.
- Ünlüer, O. (1999). Dünyada ve Türkiye'de televizyon yayıncılığının gelişimi: geleceğe ilişkin düşünceler. *Kurgu Dergisi*, 8(16), 55-66.
- Veugelers, W. ve Vedder, P. (2003). Values in Teaching. Teachers and Teaching: Theory and Practice. 9(4), 377-389.
- Vurgun, L. ve Öztop, S. (2011). Yönetim ve örgüt kültüründe değerlerin önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(3), 217-230.
- Yağan Güder, S., Aylin, A., Saray, F. ve Kılıç, İ. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelenmesi: Niloya örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 96-111.
- Yağlı, A. (2013). Çocuğun eğitiminde ve sosyal gelişiminde çizgi filmlerin rolü: Caillou ve Pepee örneği. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(10), 707-719.

- Yazar, T. (2010). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Değerler Eğitiminin Mevcut Durumunun Belirlenmesi Ve Öğretmenlere Yönelik Bir Program Modülü Geliştirme. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Mersin, (Danışman: Prof. Dr. T Yanpar Yelken).
- Yaman, E., Bayburtlu, F. İ., Tekir, B. ve Kırman, S. (2015). Dede Korkut çizgi filminde yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 245-269.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (19), 499-522.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223.
- Yiğittir, S. (2009). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4. ve 5. Sınıf Değerlerinin Kazanılma Düzeyi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, (Danışman: Prof. Dr. H Keleş).
- Yorulmaz, B. (2013a). Din ve değerler eğitimi açısından Caillou çizgi filminin değerlendirilmesi. *Diyanet İlmî Dergi*, (3), 127-143.
- Yorulmaz, B. (2013b). Pepee çizgi filminin din ve değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(24), 438-448.
- Yuvacı, Z. (2013). Okulöncesi değer eğitimi uygulayan okullardan seçilen değerlerin ve etkinliklerin incelenmesi. Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, (Danışman: Doç. Dr. Ö Doğan Temur).

EKLER

EK 1. En Çok İzlenen Çizgi Filmleri Belirlemeye Yönelik Anket Formu

Okul öncesi döneme yönelik çizgi filmlerin değerler bağlamında incelenmesi amacıyla çocuklar tarafından en çok izlenen 3 çizgi filmin belirlenmesi amaçlanmıştır (Yanıtlar anneleri tarafından çocuklarından alınıp doldurulacaktır).

Çocuğun Adı Soyadı:

Cinsiyeti: Kız ( ) Erkek ( )

Yaşı: 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

Çocuğunuzun en çok izlediği 3 çizgi film nedir?

.....

.....

.....

EK 2. Okul Öncesi Dönem Değerlerine İlişkin Kontrol Listesi

DEĞERLER	SÖZEL İFADE BOYUTU	DAVRANIŞSAL BOYUT
Sevgi: İnsanı, bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygudur (TDK, 2018). Çizgi filmlerdeki karakterlerin, birbirlerine karşı duydukları bağlılığı gösteren sevgiye yönelik davranışları ve buna uygun sözel ifadeleri bu kategoride ele alınmıştır.	“Canım, seni seviyorum, değerli, sevimli, sevecen, sevgi kelebeğim, sevgili arkadaşlar “ gibi konuşmalarda sevgi sözcükleri kullanımı, sevgi içeren masalların anlatımı, sevgi değerine yönelik sohbet ve herhangi bir şeyi sevdiğini belirtme gibi sevgi değerini belirten sözel ifadeler.	Sevgi gösterimli oyunlar oynama, bitki ve canlı bakımı yapma, kucaklama, öpme, okşama, güler yüzlü olma, el ele tutuşma, sevgi ifadesini belirten olumlu bir göz kırpması, seni seviyorum dedikten sonra sarılma, vatana, bayrağa ve Atatürk’e duyulan sevgi gibi sevgi değerini gösteren davranışlar.
Saygı/Nezaket: “Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2018). Nezaket, “başkalarına karşı saygılı ve incelikle davranma, incelik, naziklik” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2018). Çizgi filmlerdeki karakterlerin, birbirlerine karşı duydukları saygıya yönelik hal ve hareketleri, nezaket kuralları, birbirlerinin düşüncelerine, haklarına karşı gösterdikleri davranışları ve sözel ifadeleri bu kategoride ele alınmıştır.	“Büyüklerle karşı saygılı olmalıyız, sözünü kesmeyelim, müsaadenizle/ izin verirsiniz, sen nasıl istersen” fiziksel, duygusal özelliklerine, tercihlerine, düşüncelerine saygı gösterdiğini belirten ve “teşekkür ederim, sağ ol, rica ederim, özür dilerim, lütfen, günaydın, iyi akşamlar, selamlaşma ifadeleri, affedersiniz, pardon, önemli değil, nasılsın, ellerine sağlık, tebrik ederim” gibi nezaket değerini belirten sözel ifadeler.	Büyüklerimizi oturarak bekleme, fiziksel olarak bizden farklı olan insanların farklılıklarına saygı duyma, sıra bekleyen insanların önüne geçmemek, bir başkasına oturması için yer göstermek, başını hafifçe eğerek selamlamak gibi saygı değerini belirten ve “elini/başını kullanarak selamlaşmak, yemek yerken kibar olmak, esnerken/hapşırırken ağzını kapatmak, başkalarını rahatsız edecek davranışlardan kaçınmak gibi nezaket değerini belirten kibar olmaya davranışlar.
Yardımseverlik: “Hayırseverlik” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2018). Başka bir tanımda ihtiyacı olana hiçbir karşılık ya da kişisel fayda gözetmeksizin gönüllü olarak maddi ya da manevi destekte bulunma durumudur (Karatekin ve arkadaşları, 2012). Çizgi filmlerdeki	Kendisine önerilen yardımı kabul etme, insanların yardıma ihtiyaç duyduğu durumları söyleme, yardım önerilerini sözel olarak ifade etme, yardıma	Çevresindekilere yardım etme, yardım önerisini beden diliyle ifade etme, çevresine karşı duyarlı olma, yardıma ihtiyaç duyan kişileri fark ederek onlara yardımda

<p>karakterlerin, birbirlerine karşı gösterdikleri maddi-manevi yardımları gösteren davranışları ve buna uygun sözel ifadeleri bu kategoride ele alınmıştır.</p>	<p>ihtiyacı olduğunda çevreden yardım isteme, kendisine yardım edildiğinde teşekkür etme, “yardıma muhtacı olan insanlara yardım etmeliyiz, bu işi bitirmeme yardım eder misin?” gibi insanların yardıma muhtaç olduğunu gösteren sözel ifadeler.</p>	<p>bulunma, karşıdan karşıya geçmekte zorlanan yaşlı bir insana yardım etmek, poşetlerini ya da herhangi bir nesneyi taşımakta zorlanan birinin poşetlerini ya da o nesneyi taşımaya yardımcı olmak gibi yardımseverlik değerini belirten davranışlar.</p>
<p>İşbirliği: İşbirliği, “amaç ve çıkarları bir olanların oluşturdukları çalışma ortaklığı, teşrikimesai” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK 2018). Çizgi filmlerdeki karakterlerin, çevresindekilerle birlikte amaca uygun olarak iş birliğini gösteren davranışları ve bunu gösteren sözel ifadeleri bu kategoride ele alınmıştır.</p>	<p>Kendisine işbirliği önerildiğinde kabul etme, iş birliği teklif etme, “arkadaşlarımızla iş birliği içerisinde çalışmalıyız” gibi iş birliği değerini belirten sözel ifadeler.</p>	<p>İşbirliği sonucu belli bir amaca ulaşma, başkalarıyla iş birliği yapma, iş birliği için grup etkinliklerine katılma, arkadaşlarıyla grupta iş bölümü yapma, grup içerisindeki iş bölümüne uyma gibi iş birliği değerini belirten davranışlar.</p>
<p>Hoşgörü: “Her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2018). Çizgi filmlerdeki karakterlerin, hem kendilerine hem de çevresine karşı hoşgörüsünü gösteren davranışları ve sözel ifadeleri bu kategoride ele alınmıştır.</p>	<p>Büyüklerimize ve küçüklerimize karşı her zaman hoşgörülü olmalıyız, hata yapabileceğini söyleme, hatalarını kabul ettiğini belirtme, diğer insanların farklı olan özelliklerini açıklama gibi hoşgörü değerini belirten sözel ifadeler.</p>	<p>Kendisine karşı hoşgörülü olma, hatalarına çözüm yolları arama, hatalı olduğu durumlarda sonuçları kabullenip özür dileme, başkalarının duygularını anlama, bir başkası yanlış bir davranışta bulunduğu anda öfke yerine daha yumuşak bir ses tonuyla konuşma gibi hoşgörü değerini belirten davranışlar.</p>
<p>Dürüstlük(Doğruluk): “Sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmama durumu” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2018). Çizgi filmlerdeki karakterlerin, verilen sözleri yerine getirmesi, her zaman doğruyu savunduklarına yönelik davranışları ve sözel ifadeleri bu kategoride ele alınmıştır.</p>	<p>Verilen sözü neden yerine getireceğini açıklama, verilen sözü yerine getirilmediğinde nedenlerini söyleme, her durumda doğruyu söyleme, dürüst olunmadığı</p>	<p>Verilen sözleri yerine getirme, ne olursa olsun her durumda doğru şekilde davranma, doğruyu söyleyen kişileri beden diliyle takdir etme, kendi hatalarını görmek ve onları</p>

---

	durumlarda ortaya çıkabilecek sonuçları açıklama ve sonuçları kabul etme gibi dürüstlük değerini belirten sözel ifadeler.	düzeltilmek gibi dürüstlük değerini belirten davranışlar.
Sorumluluk: “Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2018). Çizgi filmlerdeki karakterlerin, sorumluluk üstlenmeleri, aldığı sorumlulukları yerine getirmeye yönelik davranışları ve sözel ifadeleri bu kategoride ele alınmıştır.	Üstüne düşen görevi yapacağını ifade etme, sorumluluk almak için gönüllü olduğunu ifade etme, aldığı görevi zamanında yerine getirme, evdeki, okuldaki kurallara uyacağını ifade etme, bu kurumlara karşı sorumlu olduklarını ifade etme, sorumluluk alacak cesarete sahip olduğu gibi sorumluluk değerini belirten sözel ifadeler.	Sorumluluk almak için istekli davranma, verilen sorumlulukları yerine getirme, çevresindeki canlıların bakımına yardım etmesi, eşyalarını koruması, çevresine karşı duyarlı olup temiz tutma, günlük hayattaki kuralara uyma, ev, okul ve topluma karşı sorumluluklarını yerine getirme gibi sorumluluk değerini belirten davranışlar.

ÖZGEÇMİŞ

Sibel ÜNSAL, 1993 yılında Zonguldak ilinin Çaycuma ilçesinde doğmuştur. İlk, orta ve lise öğrenimini Çaycuma'da tamamladı. 2016 yılında Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü'nden mezun oldu. 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Saltukova Çok Programlı Anadolu Lisesi'nde Çocuk Gelişimi ve Eğitimsi olarak çalıştı. 2017 yılında ilk görev yeri olan Nevşehir Devlet Hastanesi'nde Çocuk Gelişimsi olarak çalışmaya başladı. 2016 yılında Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans eğitimine başlamıştır.

ADRES BİLGİLERİ

Adres: 15 Temmuz Mahallesi 150. Sokak No:4 D:7 Merkez/NEVŞEHİR

E-posta: sblunsl67@gmail.com